

Ingen bad om ordet.

Lovforslagets §§ 1 og 2 og dets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Tredje næstformand (Morten Lange): Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om indfødsrets meddelelse.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 9) findes i tidenden sp. 331, indfødsretsudvalgets betænkning i tillæg B. sp. 15).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets paragraffer og spørgsmålet om dets overgang til tredje behandling sættes til forhandling under ét.

Ingen bad om ordet.

Lovforslagets §§ 1 og 2 og dets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Tredje næstformand (Morten Lange): Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Forespørgsel til økonomiministeren af Poul Schlüter, Hilmar Baunsgaard, Henry Christensen, Poul Hartling, Skytte og Poul Sørensen:

„Hvilke oplysninger kan økonomiministeren give om resultaterne af det hidtidige arbejde for en rationalisering af statsforvaltningen samt om de foranstaltninger, ministeren måtte påtænke med henblik på en intensivering af rationaliseringen?“

Ordføreren for forespørgerne (Poul Schlüter): 3 partier i fællesskab har rettet denne forespørgsel til økonomiministeren. Vi har ønsket hver for sig og sammen at slå fast, at problemet om en effektivisering af statsforvaltningen er et af disse års politiske hovedemner. Alligevel har folkettinget sjældent lejlighed til at behandle det. Det vedrører alle love og ingen. Først forvaltningskommissionen af 1946, senere forvaltningsnævnet, dernæst administrationsudvalget og senest administrationsrådet er oprettet på grundlag af ministerielle cirkulærer og ikke ifølge lov. Dette har berøvet folkettinget tilbagevendende lejlighed til at drøfte, om moderniseringen og rationaliseringen af statsforvaltningen blev ledet tilstrækkelig dynamisk af regeringerne, der jo med hensyn til ledelsen har haft samme farve i 14 år, selv om kuløren er blevet skarpere. Derfor har vi anmodet ministeren om at redegøre for de senere års resultater af dette arbejde og for de planer, ministeren måtte have for en intensivering af arbejdet.

Jeg vil ikke skjule, at det er mit indtryk, at resultaterne er for sparsomme; langt mere kunne være nået gennem en vidtspændende og gennemsystematisk indsats. Hvis det skal lykkes, må der startes med en knaldskarp erkendelse af, at rationaliseringen i statsforvaltningen ikke tvinges frem af selve udviklingen; anderledes i erhvervslivet, hvor konkurrencen tvinger til stadig større effektivitet. Statsforvaltningens privilegium og samtidig handicap er, at her er konkurrence unægtelig udelukket; derfor er der simpelt hen intet område, hvor det er mere livsvigtigt med et systematisk, gennemplanlagt, myndigt og beslutsomt ledet rationaliseringsarbejde.

Hele denne kæmpeopgave er blandt økonomiministerens vigtigste forpligtelser. Han er personalechef for landets største arbejdsplads — vist uden at han i øvrigt endnu ved, hvor mange ansatte han har i sit brød. Han har administrationsrådet som sit hjælpeorgan, men ansvaret for tilstrækkeligt initiativ og for dets praktiske gennemførelse er ministerens.

På en række specialområder er der sket fremskridt; visse styrelser er blevet omorganiseret, andre er i færd med overgang til EDB-teknik. Men de virkelige dybtgående administrative reformer, som de ændrede

[Poul Schlüter.]

samfundsforhold nødvendiggør, er, så vidt jeg kan se, udeblevet. Vi fik ingen virkelig forvaltningsreform ved overgangen fra enevælde til folkestyre, og den hører stadig fremtiden til. Savner vi ikke fra regeringens side ganske en principplan for forvaltningens fremtidige udvikling?

Vi er nu gået i gang med langsigtet investeringsplanlægning, men har ministeren klare tanker om en administrationsplanlægning? Dybtgående administrative reformer er efter min opfattelse bydende nødvendige, hvis ikke alt i det offentlige liv skal forblive håbløst distanceret af den øvrige samfundsudvikling. Det er mit indtryk — desværre — at den hidtidige rationalisering mere har været en kontorrationalisering end en strukturrationalisering. Småtingene i stedet for hovedsagen.

I de nærmeste år vil vi formentlig gennemføre en sammenlægning af både kommuner og amter. Jeg vil gerne spørge ministeren, om regeringen har taget fat på en grundig analyse af de åbenbare muligheder, dette giver for en ny administrativ struktur. Det, der tæller, er klare tanker om målsætningen. Jeg tvivler på, at økonomiministeren og hans hjælpeorganer tilstrækkelig grundigt er gået i gang med at fastlægge rationelle hovedprincipper for en forvaltningsreform. Har man overvejet systematisk, om vi har en hensigtsmæssig sagsfordeling mellem ministerierne og de forskellige administrationsområder? Er den nuværende arbejdsdeling mellem departementer, direktorater og andre institutioner alene begrundet i den nedarvede tradition? Har ministeren taget stilling til de omfattende forslag, som indeholdtes i de mange betænkninger fra administrationsudvalget af 1960? Når disse betænkninger at blive forældede, inden der er taget politisk standpunkt til dem i regeringen?

Administrationsudvalgets generelle anbefaling var, at man burde indskrænke ministrenes og dermed departementernes forvaltningsmæssige opgaver, således at departementerne koncentreredes til at være sekretariater for ministrene, medens den egentlige sagsbehandling blev henlagt til selvstændige direktorater. Har regeringen taget stilling til disse muligheder, eller er betænkningerne blot lagt i arkivet? Har man — og igen

systematisk og ikke blot på detailområder — undersøgt, om en dekoncentration kan gennemføres, således at man ved administrativ beslutning eller ved lov delegerer centraladministrationens beføjelser til underordnede myndigheder?

Det er mit indtryk, at store muligheder for en enklere og billigere administration ad denne vej hidtil er forspildt. Mon ikke man i tusindvis af tilfælde uden fare for forvaltningens konsekvens kunne lade underordnede myndigheder træffe afgørende beslutning i de enkelte sager? Det gamle hørings- og indstillingssystem er vist forældet og har givet en alt for langsom afgørelsesmåde, helt ude af takt med det tempo og den rytme, som er typisk i det øvrige samfund. En hurtigere sagsbehandling ville være en fordel.

På visse forvaltningsområder vil den moderne EDB-teknik muliggøre en centralisering af den administration, som nu foregår lokalt. Administrationen vil kunne blive billigere og mere effektiv. Til gengæld er decentralisering og henlægning til kommunerne eller amterne en mulighed på andre felter. Men her er tale om ting, der ikke kan klares af det nuværende administrationsråd. Det drejer sig her om politiske beslutninger og fordrer et politisk initiativ. Kommer det fra regeringens side, som naturligst var, eller må vi tage det op her i tinget? Meget tyder på, at årene går, uden at effektiviseringsarbejdet hæver sig virkelig op over småtingsafdelingen.

I den betænkning om effektivisering af statsadministrationen, som blev afgivet i 1965, hedder det i konklusionen — jeg tillader mig et enkelt, ganske kort citat —:

„Det er en nærliggende slutning, at bestræbelserne for at forenkle og effektivisere statsadministrationen ikke har holdt mål med udviklingen.“

Kan ministeren afvise, at denne karakteristik stadig er berettiget? I alt fald gør statsrevisorerne det ikke. I den beretning om forvaltningsøkonomiske konsekvenser, de afgav for få dage siden, fastslår de det ønskelige i, at reorganiseringer og rationaliseringer foretages i overensstemmelse med forud fastlagte generelle principper, og man tilføjer med nænsomt ordvalg, at dette synes i øjeblikket i mindre grad at være

[Poul Schlüter.]

tilfældet. Det er i realiteten en hård dom over den enorme administrative vækst, en administration, som er svulmet op i de senere år. Masser af administration, men få eller forældede principper. Principperne skal fastlægges af ledelsen, og ledelsen er regeringen.

Der er gennem årene produceret et bjerg af betænkninger og indstillinger om rationalisering på specialområder. Men man har indtrykket af, at det ligger tungt med at føre forslagene igennem. I 1965-betænkningen fastslog man, at forvaltningsnævnet kun i begrænset omfang havde haft mulighed for at følge op over for styrelserne, i hvilket omfang disse gennemførte nævnets rationaliseringsforslag. Det var jo lidt trist. Jeg vil gerne spørge ministeren, om dette nu er lagt bedre til rette. Følger man administrationsrådets forslag grundigt op? Lægges der tilstrækkelig vægt på gennemførelsesudvalg, så det hele bliver til noget?

Det er selvsagt først og fremmest økonomiministeren, som må og skal sætte sin og sit embedes personlige autoritet og arbejdskraft ind på dette. Jeg ved, at ministeren i sommer havde samtaler med en række ministre om gennemførelsen af effektiviseringsforslag. Jeg vil gerne høre, hvad der kom ud af det hele. Møder ministeren en mur af træghed modstand, hvis og når han fordrer sine kollegers bistand til forslagenes gennemførelse? Hvis ministrene falder for fristelsen til at identificere sig med deres ministeriums personale og forvaltningsmæssige tradition, kommer vi jo for langsomt at sted.

Jeg vil foreslå økonomiministeren, at administrationsrådets indstillinger offentliggøres. Det vil give folketinget og offentligheden mulighed for at følge arbejdet nærmere og kontrollere, om forslagene føres ud i livet. Kan ministeren tiltræde dette?

Der er triste eksempler på, at administrationsrådets sagskendskab er blevet afvist af regeringen. Jeg tænker på affæren — for det var det jo — i sommer om administrationsrådets skitse til en kumulativ eller definitiv kildeskatteopkrævning. Allerede i februar tilbød det finansministeren sin bistand i denne presserende sag, men blev pure afvist. Rådets notat, som ikke var afpasset efter finansministerens politiske taktik, blev lagt i hans private skuffe. På trods af, at ministeren vidste, at flere partier var stærkt interesseret i

en mere effektiv opkrævningsteknik, der var arbejdsbesparende både for skatteyderne og arbejdsgiverne, forholdt han ganske kildeskatteudvalget kendskab til de muligheder, rådets notat og tilbud om en detaljeret udformning indebar.

Det er en urimelig holdning både over for folketinget og over for administrationsrådet. Hele problemet om kildeskatteteknikken kunne måske have været løst, hvis der var kommet en debat i gang allerede i februar.

Der er også på andre områder uheldige eksempler på tilfældigt prægede beslutninger. I ét øjeblik hører markedspolitik under udenrigsministeren — det kan man forstå — men i det næste hører den og senere udenrigsøkonomien under handelsministeren, og i det tredje hører markedspolitikken under økonomiministeren, og udenrigsøkonomien vender tilbage til udenrigsministeriet. Det tør vist siges at være mangel på fasthed i rationel forvaltning og på allerhøjeste plan. Hvilket pragteksempel at vise frem for alle underordnede myndigheder!

Den ene dag bor statsministeren og hans stab i den gamle statsministerbygning, den næste indretter han sig i Assistenshuset for kort tid efter at flytte hele herligheden til udenrigsministeriet, hvor det vistnok stadig foregår. Hvor havner han mon, og hvad vigtigere er, hvad koster alle disse omflytninger, som ikke er foranlediget af rationaliseringsgrunde, men af rene politiske opportunitets-hensyn? Jeg kan vanskeligt tænke mig, at økonomiministeren som rationaliseringschef er taget med på råd i disse rokader.

I alt afgørende drejer det sig om politiske beslutninger, hvis rationaliseringen af statsadministrationen skal blive til mere end småtteri. Embedsmændene kan man ikke klandre i denne sammenhæng.

Dermed være langt fra sagt, at den ned- arvede embedsstruktur stadig er den bedst tænkelige. Jeg føler mig temmelig sikker på, at store fordele kom frem, hvis man ville forlade det nuværende båseselement i ansættelsesstrukturen. Tjenestemænd bør ikke ansættes under et for snævert afgrænset felt af statsadministrationen. Mulighed for forflytninger inden for et større forvaltningsområde må og skal gennemføres og er en helt nødvendig forudsætning for hurtig effektivisering.

Det burde ikke være en forvaltningsmæs-

[Paul Schlüter.]

sig sensation at have held til at nedlægge stillinger, som ikke længere har en virkelig funktion at udføre. Af spredte udtalelser af økonomiministeren til pressen har jeg forstået, at denne tanke ikke er ham fremmed. I min egenskab af medlem af tjenestemandskommissionen må jeg derimod svæve i uvidenhed; denne kommission har jo forbløffende nok ikke været kaldt til møde i dette år. Men ministeren lader jo nu og da et og andet sive ud, også til glæde for kommissionens medlemmer.

Lige så vigtigt vil det være at foretage en ganske fordomsfri stillingsanalyse overalt i administrationen. Fastgroede traditioner har ført med sig, at megen højt kvalificeret arbejdskraft er beskæftiget med rutinepræget arbejde, som specialuddannet kontorpersonale nok kunne klare fuldt betryggende. Må jeg spørge ministeren, om man har taget fat på en systematisk og generel analyse af dette problem.

Jeg stillede for et par måneder siden et spørgsmål til økonomiministeren om administrationsrådets sammensætning. Jeg bragte i forslag, at det overvejende antal medlemmer ikke burde være embedsmænd med tilknytning til centralforvaltningen. Desværre blev jeg pure afvist af ministeren. Hvor dygtige departementschefer end kan være, er de nu engang ikke eksperter i virksomhedsledelse og rationalisering. Dertil er de ikke uddannet. Jeg tror, det ville være et strukturelt fremskridt, hvis administrationsrådets flertal bestod af kapaciteter hentet uden for centralforvaltningens egen kreds, valgt efter de principper, som er gennemprøvet i rationaliseringsbestrebelsene i større erhvervsvirksomheder. Man skærer nu engang nødigt i sit eget kød. Det er helt afgørende, at administrationsrådet har en høj grad af uafhængighed og vide beføjelser til at stille vidtgående forslag uden personlig binding til forvaltningstraditioner, som det netop er opgaven at sætte et spørgsmålstejn ved.

Det kan da ikke være urimeligt at regne med, at man i statsforvaltningen, der sent er kommet i gang med en systematisk rationalisering, kan drage nytte af erfaringerne fra det inden- og udenlandske erhvervsliv, som har gjort effektivisering til en videnskab for sig.

Der kan formentlig også læres af det reformarbejde, som andre landes regeringer har løbende. Lad mig eksempelvis henlede ministerens opmærksomhed på en uhyre praktisk grundregel, som gælder for det organ, der svarer til administrationsrådet, i Æthiopien. I dette land er det forment administrationsrådet at yde rationaliseringsbistand til nogen styrelse, som endnu ikke har gennemført forslag, rådet allerede tidligere har fremsat. Det er vist, hvad man kalder anvendt psykologi, men jeg er naturligvis opmærksom på, at en sådan regels praktisering her i landet kunne medføre, at vort administrationsråd i løbet af kortere tid automatisk kom ud i arbejdsløshed. Vel at mærke hvis ministeren ikke løser den opgave, som er hans og hans alene: at sikre reformernes gennemførelse.

Økonomiministeren (Ivar Nørgaard): Jeg vil gerne først give en samlet redegørelse for statsadministrationens rationalisering og derefter i det omfang, svarene på de spørgsmål, der nu er rejst, ikke er indeholdt i redegørelsen, til sidst tage disse spørgsmål op.

Statsadministrationen har i årene efter krigen gennemgået en betydelig ekspansion, og det må forventes, at antallet af opgaver, der henlægges til statsadministrationen, fortsat vil vokse dels som følge af befolkningstilvæksten og krav om bedre service, dels som følge af, at nye opgaver pålægges staten af folketingsret gennem lovgivningen.

De stigende krav, der stilles til den offentlige sektor, skaber i sig selv et stærkt behov for en forenkling og effektivisering og dermed en begrænsning i væksten af statens administrationsapparat.

Behovet for rationalisering er i de senere år blevet forstærket yderligere som følge af mangel på arbejdskraft, specielt den højest uddannede, idet dette forhold gør det tvungende nødvendigt at overveje, hvorledes man bedst kan økonomisere med anvendelsen af arbejdskraften.

På denne baggrund er det naturligt, at der siden krigen har været en betydelig interesse for problemerne omkring effektiviseringen af den offentlige administration, og jeg skal nu give en kort oversigt over dette arbejde.

[Økonomiministeren.]

I tiden siden krigens slutning har problemerne vedrørende administrationens opbygning og virksomhed været behandlet i en række udvalg og nævn med tilhørende sekretariater inden for centraladministrationen.

Jeg skal her nævne forvaltningskommissionen af 1946, som i tiden 1946-1952 i 9 betænkninger fremsatte en række forslag til forenkling af administrationen vedrørende en række institutioner som f. eks. amtstuerne, fængselsvæsenet, skattedepartementet og statens udlånsvirksomhed samt vedrørende kontortekniske spørgsmål og om uddannelsen af det administrative personale.

Adskillige af kommissionens forslag blev ikke gennemført eller blev først senere gennemført, eventuelt i ændret skikkelse efter fornyet udvalgsbehandling.

Grunden hertil må navnlig søges i, at tiden ikke på samme måde som i dag var moden til gennemførelse af rationaliseringsforanstaltninger, hverken inden for staten eller i det private erhvervsliv, idet der bl. a. dengang ikke var mangel på arbejdskraft, som kunne understrege behovet for rationalisering.

Ved forvaltningskommissionens ophør i 1952 besluttede regeringen, at rationaliseringsarbejdet inden for statsadministrationen skulle fortsættes af forvaltningsnævnet og dets sekretariat.

Forvaltningsnævnet traf i princippet selv beslutning om, hvilke undersøgelser sekretariatet skulle iværksætte, men i praksis efterkom man i overvejende grad anmodninger udefra om overtagelse af rationaliseringsundersøgelser af de enkelte styrelser og direktorater.

I årene 1952-65 foretog forvaltningsnævnet en længere række institutionsundersøgelser. Fra de senere år kan nævnes undersøgelserne vedrørende forsvarrets institutioner, mødrehjælpsinstitutionerne, vejdirektoratet, arbejdsdirektoratet, Danmarks radio, undervisningsministeriet og udenrigstjenesten. Disse undersøgelser har ført til

mange forbedringer af administrationen i de pågældende institutioner, især for så vidt angår disses interne organisation, deres driftsøkonomi, sagsbehandling og kontortekniske funktioner. Derimod er de mere omfattende forslag til egentlig reorganisering inden for styrelserne sjældnere blevet gennemført. Forvaltningsnævnet har næsten udelukkende beskæftiget sig med sådanne institutionsundersøgelser og havde, væsentlig på grund af den relativt ringe medarbejderstab, som forvaltningsnævnets sekretariat rådede over, ikke haft kræfter til at foretage en systematisk behandling af en række af de tværgående problemer, som det i sin tid var pålagt forvaltningskommissionen at tage sig af, såsom grænse-udmålingen mellem centraladministrationen og lokaladministrationen, mellem departementaladministrationen og institutionsadministrationen.

De anførte begrænsninger i forvaltningsnævnets arbejde var blandt årsagerne til, at administrationsudvalget af 1960 blev nedsat. Administrationsudvalget fik til opgave at formulere generelle retningslinier for den kommende udvikling af administrationen samt efter drøftelse med statsministeren at foretage en nærmere undersøgelse af de enkelte ministeriers opbygning og sagsområde.

Udvalget skulle foretage en mere principiel gennemgang af den historisk betingede opgavefordeling mellem departementerne på den ene side og særlige institutioner såsom direktorater, inspektorater og tilsyn på den anden side.

I årene 1960-65 har udvalget afgivet 5 betænkninger med forslag til ændringer i uddannelsesvæsenets centrale organisation, forslag om en mere rationel sagsfordeling mellem arbejdsdepartement og socialdepartement under arbejds- og socialministerierne forretningsområde, forslag til en ændring af den centrale administration af told- og forbrugsafgiftslovgivningen samt forslag vedrørende revisionsdepartementernes og hovedrevisionens organisatoriske opbygning.

[Økonomiministeren.]

Bortset fra sidstnævnte forslag er udvalgets forslag gennemført, til dels i ændret skikkelse.

I 1960 nedsatte finansministeren det personalepolitiske udvalg, der fik til opgave at behandle spørgsmålene vedrørende rekruttering, ansættelse af nyt personale, uddannelse af personale og flytning af personale samt at overveje mulighederne for inden for centraladministrationen i højere grad at anvende ikke-akademisk personale. Udvalget har i første række overvejet spørgsmål i forbindelse med personalets efteruddannelse og afgav i 1962 betænkning herom. I 1965 vedtog folketinget med tilslutning fra samtlige partier loven om Danmarks forvaltningshøjskole. Forvaltningshøjskolen skal virke for efteruddannelse af personalet i statens og kommunernes forvaltning.

Som tidligere omtalt var der på en række punkter opnået resultater, men helhedsindtrykket af bestræbelserne for at forenkle og effektivisere statsadministrationen i perioden 1946-1964 er, som også hr. Poul Schlüter understregede, at resultaterne ikke er i overensstemmelse med de ønsker, man havde opstillet, og som det blev udtrykt i den senere udvalgsbetænkning, har de ikke holdt mål med udviklingen. Man havde savnet en rationel planlægning og koordinering af indsatsen. Man havde i ret vidt omfang accepteret bestående strukturer og institutioner og koncentreret sig om rationalisering inden for de givne rammer. Det havde endvidere i praksis vist sig vanskeligt at føre sådanne forslag, som var færdigudarbejdet af organer uden for institutionerne, ud i livet.

Disse erfaringer med hensyn til resultaterne af de hidtidige bestræbelser for en rationalisering af statsadministrationen bevirkede, at regeringen den 19. november 1964 nedsatte et udvalg til overvejelse af den statslige rationaliseringsvirksomhed.

5 måneder senere afgav udvalget sin betænkning om effektivisering af statsadministrationen.

Udvalget gik ud fra den forudsætning, at det grundlæggende rationaliseringsarbejde skulle udføres i de enkelte styrelser under de enkelte ministres ansvar, og at det ville være en uoverkommelig opgave for et enkelt organ, etableret uden for de ansvarlige sty-

relser, at drage omsorg for, at der til enhver tid og på alle områder og trin inden for statsadministrationen gøres den fornødne indsats for, at det administrative arbejde tilrettelægges på den mest hensigtsmæssige måde.

Til støtte for en samordning af rationaliseringsarbejdet i styrelserne foreslog udvalget oprettet et centralt råd med et sekretariat, der samtidig kunne virke som inspirerende serviceorgan for de enkelte styrelser.

Regeringen gik ind for forslaget, og ved økonomiministeriets cirkulære af 15. september 1965 nedsattes statens administrationsråd, som skulle have til opgave at bistå regeringen i dens bestræbelser for at sikre, at statsadministrationen til enhver tid er i stand til på tilfredsstillende måde at løse sine opgaver samtidig med, at for stærk vækst i det administrative apparat undgås. Til bistand for rådet oprettedes et sekretariat. Samtidig ophævede man forvaltningsnævnet og senere administrationsudvalget. Rådets forretningsområde omfatter udformningen af generelle retningslinjer samt konkret bistand og rådgivning vedrørende statsadministrationens opbygning og virksomhed samt personalepolitiske spørgsmål med henblik på opnåelse af en hensigtsmæssig, effektiv og økonomisk forretningsgang.

Administrationsrådet har nu virket i en 2 års periode, og jeg har netop udnævnt nye rådsmedlemmer. Hr. Poul Schlüter spurgte i den forbindelse, om man ikke burde have sammensat rådet på en anden måde, om man ikke burde have valgt nogle flere ikke-embedsmænd ind i rådet. Ved sammensætningen af rådet for to år siden anlagde man de betragtninger, som et udvalg, der havde forberedt administrationsrådet, havde nedfældet. Regeringen accepterede, at når det er de enkelte styrelser, der skal være ansvarlige for rationaliseringen, vil det være særdeles hensigtsmæssigt, at det også er de centrale embedsmænd i disse styrelser, der aktivt er engageret i dette arbejde. Det udelukker jo på ingen måde, at man kan indhente og få inspiration fra folk ude fra det private erhvervsliv, og der sidder jo, som man ved, også folk fra det private erhvervsliv i rådet.

Administrationsrådet har søgt at sætte arbejdet i gang over en bred front og helt

[Økonomiministeren.]

anderledes end tidligere søgt at inddrage de enkelte styrelser og det dér ansatte personale aktivt i arbejdet. Jeg tror, at administrationsrådet i den første 2 års periode har taget værdifulde skridt i denne retning, men en sådan aktivisering over en bred front er ikke noget, man kan gennemføre på kort tid. Til gengæld er der muligheder for på lidt længere sigt at nå væsentlig større resultater.

På samme måde tror jeg også, at man må være opmærksom på de administrative konsekvenser af de love, der vedtages her i salen. Omfanget af statens administration er jo bestemt ikke alene af de opgaver, folketingset gennem lovgivning pålægger forvaltningen, men også af den måde, hvorpå lovgivningen foreskriver dem løst.

På administrationsrådets initiativ har regeringen fra 1. januar 1967 indført den praksis at redegøre for lovenes administrative konsekvenser i bemærkningerne til lovforslagene. Før al ny lovgivning, og før der sker ændringer i bestående lovgivning, skal forslagens administrative konsekvenser analyseres ikke alene for staten, men så vidt muligt også for kommuner og for private erhvervsvirksomheder. Hvis lovforslagene ændres væsentligt under behandlingen i folketingset, skal gennemgangen af de administrative konsekvenser føres à jour. Det samme gælder ved ændringer i den allerede eksisterende lovgivning. Det er regeringens opfattelse, at der med denne udbygning af bemærkningerne til lovforslagene er skabt den nødvendige baggrund for, at vi i videre udstrækning end tidligere også overvejer de administrative konsekvenser af de love, vi vedtager.

På denne baggrund vil jeg gerne i det følgende redegøre nærmere for det arbejde, administrationsrådet har udført, men jeg vil endnu en gang understrege, at arbejdet ikke så meget skal vurderes ud fra de resultater, der aktuelt er nået, som ud fra, hvad der er sat i gang.

Det er af overordentlig betydning, at ministrene og de øverste embedsmænd er indstillet på, at rationaliseringsarbejdet er en vigtig del af deres embedsførelse, ligesom det er af afgørende betydning, at personalet er positivt indstillet. Det er netop for at inspirere til en aktiv holdning til rationa-

liseringspørgsmål, at administrationsrådet afholder møder med styrelsescheferne og med repræsentanterne for personaleorganisationerne.

Administrationsrådet har betragtet det som sin hovedopgave at yde bistand ved styrelsernes igangværende eller planlagte rationaliseringsarbejde. Denne bistand ydes under to forskellige, men hver for sig betydningsfulde former.

Den ene form for bistand er administrationsrådets kursusvirksomhed.

Forudsætningen for, at de enkelte styrelser kan gennemføre rationaliseringsarbejdet ved egen foranstaltning, er, at der iværksettes en uddannelse af de medarbejdere, som udpeges til arbejdet af styrelserne. Det var hensigten, at disse medarbejdere i deres styrelse skulle beskæftige sig udelukkende med rationaliseringsopgaver i en periode og fritages for andet arbejde i dette tidsrum. Administrationsrådet har herefter i samarbejde med Danmarks forvaltningshøjskole i de forløbne 2 år gennemført en række kurser i rationalisering for ca. 60 medarbejdere i 7 ministerier.

Det kan tilføjes, at medarbejdere fra rådets sekretariat i vidt omfang har holdt foredrag i faglige sammenslutninger og personaleforeninger for at skabe forståelse hos statens medarbejdere for rationaliseringsproblemerne.

Den anden form for bistand, jeg skal omtale, er rådets rådgivning i forbindelse med styrelsernes planlægning og prioritering af rationaliseringsopgaverne samt vejledning ved rationaliseringens gennemførelse. Det er i praksis blandt andet gennemført på den måde, at konkrete undersøgelser er blevet henlagt til et arbejdsudvalg, der overvejende har været sammensat af repræsentanter for den pågældende institution, men således at en repræsentant for rådet ofte har deltaget i udvalgene, som regel som formand.

Sådanne arbejdsudvalg er eller har været nedsat vedrørende det statistiske departement — nu Danmarks Statistik — amtstuerne, justitsministeriet, landbrugsministeriet og dets institutioner, socialministeriet og invalideforsikringsretten.

Foruden bistanden til de enkelte styrelser har administrationsrådet selv tilrettelagt og gennemført undersøgelser af rationaliseringsopgaver, der berører flere eller samtlige sty-

[Økonomiministeren.]

relser; det er det, vi kalder de tværgående undersøgelser, som de enkelte styrelser ikke selv har mulighed for at tage op.

Da centraladministrationens strukturrationaliseringsarbejde har nær sammenhæng med de strukturændringer af den lokale administration, som forventes iværksat som følge af kommunalreformen, har administrationsrådet nedsat en arbejdsgruppe med repræsentanter for de interesserede ministerier, som har til opgave at foretage en koordinering af disse bestræbelser samt at pege på mulighederne for at gennemføre en øget decentralisering og dekoncentration af den offentlige forvaltning. Jeg kan altså her trøste hr. Poul Schlüter med, at dette arbejde er sat i gang.

I snæver sammenhæng med disse strukturproblemer står personalepolitikken, fordi en omlægning af administrationen må forudsætte en smidig personalepolitik. I denne forbindelse må det nævnes, at rammerne om en personalepolitik, nemlig ansættelsesvilkårene for personalet, har fundamental betydning for mulighederne for en strukturrationalisering. Den nuværende tjenestemandsgivning er på mange områder fremdeles en hindring for ønskelige omlægnings- og forvaltningens, og der foreligger udarbejdet en skitse til et nyt tjenestemandssystem, som tjenestemandskommissionen af 1965's videre arbejde bygger på. Det fremgår heraf, at man overvejer at løse det nuværende stive system op, og at man — som hr. Poul Schlüter også var inde på — gennem større ansættelsesområder, smidigere lønfastsættelse og friere lønindplacering vil tilvejebringe forudsætningerne for, at reformer af den administrative organisation i hvert fald ikke skal støde på hindringer i de regler, der gælder for personaleforvaltningen.

Jeg er sikker på, at hr. Poul Schlüter som medlem af tjenestemandskommissionen meget snart vil få forelagt arbejdsudvalgets gennemanalyserede arbejde til videre drøftelse. Det, jeg nævner her, og også det, jeg har ladet sive ud, som hr. Poul Schlüter kalder det, er det, der er opført i den skitse, som tjenestemandskommissionen — altså den samlede tjenestemandskommission — har accepteret som grundlag for arbejdsudvalgets videre arbejde.

Når en rationalisering skal gennemføres, er det af afgørende betydning, at alle de ansatte er orienteret og bliver taget med på råd. Det kniber tit ude i det private erhvervsliv, men på dette felt bør staten kunne gå i spidsen.

Der er nu opnået enighed mellem administrationsrådet og personaleorganisationerne om, hvordan man skal sikre personalets orientering og medvirken, når administrationsrådet forestår konkrete rationaliseringsundersøgelser. Først skal alle medarbejdere orienteres om undersøgelsesernes formål og metoder, dernæst skal der være en repræsentant for personalet med i de enkelte rationaliseringsudvalg, og endelig skal personalerepræsentanter deltage i det eller de møder i administrationsrådet, hvor undersøgelsens resultat, rapporten, gennemgås. Jeg tror, at denne fremgangsmåde er tilfredsstillende for de ansatte, og jeg er overbevist om, at den vil være med til at befordre en positiv indstilling til rationaliseringsforanstaltningerne. Utallige erfaringer viser, at de fleste af os er modstandere af forandringer, er konservative, når forandringerne påføres os ude- eller ovenfra, men hvis vi selv foreslår dem, er vi temmelig fremskridtsvenlige. Derfor bør vi også stimulere den almindelige lyst til at stille forslag om forbedringer.

Administrationsrådet har foreslået, at den eksisterende præmieringsordning for besparelser- og rationaliseringsforslag fra personalet, som blev indført i 1956, forstærkes. I forståelse med de forhandlingsberettigede centralorganisationer har økonomiministeriet derfor udarbejdet et cirkulære, som nu er godkendt af finansudvalget. Det er meningen, at propagandaen for præmieringsordningerne skal forøges, og at de snævre præmiebeløbsrammer væsentligt skal udvides.

Af andre opgaver af generel art, som er løst eller søges løst af administrationsrådet, kan jeg nævne, at udvalget vedrørende en effektivisering af statens byggeadministration forventer at kunne afgive beretning omkring udgangen af 1967.

Som nævnt i administrationsrådets kommissorium er en af opgaverne at udforme generelle retningslinjer for statsadministrationen. Rådet har overvejet, om der i videre omfang end nu bør gives generelle retnings-

[Økonomiministeren.]

linjer vedrørende f. eks. blanketter og blanketadministration, maskinskrivningsarbejde, mangfoldiggørelse og journalisering, indkøb og indkøbsadministration samt sagsbehandling. Drøftelserne har foreløbig medført, at man har udarbejdet forslag til en mere rationel fremgangsmåde for journalisering, som er et af de områder, der inden for statsadministrationen kræver forholdsvis megen arbejdskraft. På grundlag af retningslinjer udarbejdet af administrationsrådet har rådet gennem Danmarks forvaltningshøjskole i oktober 1967 påbegyndt kurser i journalisering for statsinstitutionernes medarbejdere.

Rådet har endvidere påbegyndt udarbejdelse af en vejledning vedrørende statsinstitutionernes maskinskrivningsarbejde.

En af administrationsrådets vigtigste opgaver vedrører mulighederne for anvendelsen af elektronisk databehandling inden for forvaltningen. Efter aftale med finansministeriet fungerer administrationsrådets sekretariat som sagkyndig rådgiver i sager om anskaffelse af EDB-materiel til forvaltningen. I den forløbne tid har sekretariatet medvirket ved behandlingen af en stor række enkeltssager.

I samarbejde med finansministeriet har administrationsrådet indledt en undersøgelse og kortlægning af de nuværende forhold i forbindelse med forvaltningens anskaffelse af databehandlingsmateriel.

Administrationsrådets sekretariat har medvirket ved planlægning og etablering af det centrale personregister. Efter opfordring fra rådet har Danmarks Statistik påbegyndt etableringen af et erhvervsregister, hvori de mange offentlige registre over arbejdsgivere, virksomheder og juridiske personer sammenarbejdes til ét enkelt centralregister.

For på lang sigt fuldt ud at kunne udnytte den betydelige rationaliseringsmulighed, der opstår ved at omlægge de offentlige registre til EDB, har rådets sekretariat påbegyndt forarbejder til planlægning af et integreret landsregister.

Den hastige udvikling inden for databehandlingens område har medført et kritisk behov for egentligt EDB-fagligt personale. Der skal gennemføres en stor mængde praktisk arbejde inden for forvalt-

ningen, og det er der ikke tilstrækkeligt uddannet personale til. I april 1967 har administrationsrådet foretaget en henvendelse til Danmarks forvaltningshøjskole med forslag om, at der blev oprettet en uddannelse i elektronisk databehandling. Man mener, at man bør sigte mod en uddannelse af ca. 300 personer årlig. Forvaltningshøjskolen er i færd med at tage de nødvendige skridt til etablering og gennemførelse af en sådan uddannelse.

Et punkt af betydning for det egentlige rationaliseringsarbejde mener jeg at det vil være af interesse at nævne, nemlig arbejdet med at uddanne statens medarbejdere; det er udvidet betydeligt i de senere år. F. eks. arrangerer Danmarks forvaltningshøjskole i indeværende finansår over 50 kurser. Uddannelsen betyder, at muligheden for at overføre arbejdsopgaver fra akademiske medarbejdere til kontormedarbejdere øges væsentligt. En sådan overførelse af arbejdsopgaverne er sket mange steder, f. eks. i undervisningsministeriets direktorater, og for yderligere at fremme denne overførelse af arbejdsopgaver er der blevet nedsat et udvalg, som skal overveje uddannelsen af en slags administrative mellemteknikere.

Jeg skal herefter kort omtale rationaliseringsvirksomheden i enkelte styrelser og institutioner.

Det kan heldigvis siges, at der er en voksende forståelse i statsinstitutionerne for betydningen af rationalisering. Næsten alle styrelser har i den seneste tid nedsat rationaliseringsudvalg eller har udpeget særlige medarbejdere til at udføre styrelsens rationaliseringsarbejde. Administrationsrådets beretning, som antagelig vil komme i november, vil indeholde fyldigere oplysninger herom. Flere af styrelserne har, som omtalt tidligere, også haft medarbejdere på kurser i rationalisering arrangeret af administrationsrådet og forvaltningshøjskolen.

Lad mig i denne forbindelse også nævne, at flere statsinstitutioner ud over hjælp fra administrationsrådet også får hjælp fra private rationaliseringsfirmaer til deres rationaliseringsarbejde — det er navnlig tilfældet på det tekniske område.

Da statsforvaltningen er særdeles mangesidet og omfattende — den omfatter mange

[Økonomiministeren.]

hundrede institutioner — kan jeg naturligvis ikke her nævne resultaterne af alle de rationaliseringer, man har iværksat, men jeg skal nævne nogle få illustrerende eksempler fra de seneste år.

En af måderne at rationalisere på er at få arbejdet udført af private firmaer, når disse kan gøre det billigere end statens institutioner. Resultaterne af sådanne overførsler af arbejde har f. eks. bevirket, at ammunitionsarsenalets hylsterfabrik i Rødovre og ammunitionsarsenalets granatværk i Brøde Skov samt krudtværket er blevet nedlagt.

Overformynderiet er ved at afgive en række forvaltningsopgaver til pengeinstitutternes forvaltningsafdelinger, og Grønlands tekniske organisation har overdraget stadig flere arbejdsopgaver til private virksomheder.

Der foregår endvidere fortløbende bestræbelser på at sammenlægge statsinstitutioner med henblik på i højere grad at specialisere og dermed opnå rationaliseringsmæssige fordele.

Inden for forsvaret kan jeg nævne, at hærens tekniske korps, ingeniørteknisk tjeneste, hærens signaltekniske tjeneste og våbenarsenalet er blevet sammenlagt til hærens materielkommando. Forsvarets intendanturkorps og forsvarets materielintendantur er ved at blive sammenlagt til forsvarsministeriets forvaltningsdirektorat. Samtidig er antallet af kontorer i forsvarsdepartementet reduceret med 4. Et hærinspektorat og en skolekommando er oprettet, og samtidig er 6 generalinspektorer med stabe blevet nedlagt.

Som endnu et eksempel fra forsvaret kan jeg nævne, at 6 tekniske tjenester under søværnet er ved at blive sammenlagt.

Disse organisatoriske sammenlægninger sammen med visse ændringer i forretningsgange vil, når de er fuldt ud gennemført, betyde en arbejdskraftbesparelse på flere hundrede medarbejdere.

Inden for statsbanerne har der i øget tempo i de senere år været gennemført rationaliseringsforanstaltninger, der har medført betydelige personalebesparelser, idet personaleantallet er gået ned med 500-600 årligt i de sidste 3 år.

Post- og telegrafvæsenet har i de senere år ligeledes gennemført betydelige rationaliseringer, der har medført besparelser. Således er der f. eks. sparet ca. 525 mand ved motorisering af omdelingstjenesten i landdistrikterne.

Lad mig tage et eksempel fra et mere administrativt område, nemlig finansministeriet. I finansdepartementet har man i de senere år ved rationaliseringer og overførsler af arbejdsopgaver til andre kunnet nedlægge et kontrolrevisions- og kuponkontor, finanshovedkassen og et af de kontorer, som administrerer statens udlån. Endvidere er man i færd med at sammenlægge finansministeriets øvrige udlånskontorer med Kongeriget Danmarks Hypotekbank, som jo også administrerer statens udlån.

Fra samme ministeriums område kan jeg nævne, at det kgl. assistenshus' 9 filialer er blevet afviklet, og at lov af 3. juli 1967 om amtsskatteråd og amtsskatteinspektorer nu giver mulighed for sammenlægninger af amtsligningsinspektorerne og amtstuerne.

Jeg kan endvidere nævne, at der arbejdes på at reducere antallet af toldkamre i provinsen fra 78 til 26 og erstatte de nuværende ca. 100 tjenestesteder i København med 11 toldkamre. Der vil herved kunne frigøres ca. 800 tjenestemænd, som kan overføres fra toldtjenesten til andet arbejde, f. eks. administration af momsen.

En væsentlig rationaliseringsforanstaltning er gennemført i undervisningsministeriet, idet man i 1966 har samlet hele den langsigtede budgetbehandling samt forbrugskontrollen hos ministeriets økonomisk-statistiske konsulent.

Mange departementer har i de senere år henlagt arbejdsopgaver til underordnede institutioner eller lokale myndigheder. F. eks. har boligministeriet vedrørende tilsynet med almennyttige boligforetagender henlagt en række afgørelser til kommunerne, der ikke får merarbejde i denne forbindelse. Handelsministeriet har ved næringsloven af 8. juni 1966 lagt en del opgaver ud til lokale myndigheder, og justitsministeriet har efter en systematisk gennemgang af samtlige sagsområder i departementet i de senere år kunnet afgive afgørelserne i ikke færre end 45 sagsområder.

Lad mig også nævne de kontortekniske

[Økonomiministeren.]

rationaliseringer, der er gennemført ved hjælp af ændrede forretningsgange, bedre blanketter, mere hensigtsmæssige kontor-maskiner o. lign. Det er rationaliseringer, som foregår i næsten alle statsinstitutioner. F. eks. har man herved i udenrigsministeriet kunnet reducere antallet af udgående skrivelser med ca. 1/3 eller ca. 100.000 skrivelser årligt. Også inden for socialministeriets område er der sket omfattende rationalisering af departementernes og institutionernes journaliseringssystem, blanketter og af forretningsgange. I statens åndssvageforsorg er der taget skridt til forenkling af forretningsgangen mellem socialministeriet og statens åndssvageforsorg.

I denne forbindelse vil jeg også gerne nævne anvendelsen af EDB. Datacentralen, som blev stiftet i 1959 og hovedsagelig har opgaver for staten, har allerede nu en omsætning på ca. 25 mill. kr. Den arbejder med en lang række forskellige opkrævninger, lønberegninger, regnskaber, statistikker osv., og der kommer stadig mange nye opgaver til. Jeg kan i tilknytning hertil bemærke, at udviklingen går så hurtigt, at statens hulkortcentral, som blev oprettet for 15 år siden som et led i rationaliseringen af forvaltningen, nu ikke længere spiller en central rolle, og man har derfor besluttet at nedlægge den.

Jeg skal til slut kort omtale de tanker, regeringen har gjort sig med henblik på en intensivisering af rationaliseringsbestræbelserne.

Ud fra erkendelsen af, at folketinget ved sin lovgivning øver afgørende indflydelse på administrationens omfang, er det regeringens hensigt, foruden i forstærket grad at være opmærksom på de administrative konsekvenser af forslag til love på nye områder, i særlig grad at have opmærksomheden henvendt på de muligheder, der byder sig for at forenkle eller helt afskaffe administrative funktioner, når eksisterende love tages op til revision, idet der utvivlsomt på dette område kan opnås besparelser.

Erfaringerne med de hidtidige bestræbelser for rationalisering af statsadministrationen har vist, at det er en uomgængelig betingelse for at opnå gode resultater af rationaliseringsbestræbelserne, at administrationens samlede personale med mini-

strene i spidsen er aktivt og positivt indstillet over for rationaliseringsarbejdet.

Det er regeringens hensigt at støtte bestræbelserne for at styrke denne indstilling.

Det er således tanken, at administrationsrådets formand fremtidig vil søge løbende kontakt med de enkelte ministre med henblik på drøftelse af problemer vedrørende den pågældende styrelses opbygning og virksomhed, også spørgsmål vedrørende tværgående funktioner, der berører den enkelte styrelse.

Administrationsrådets formand vil som hidtil fortsat holde mig løbende orienteret om forløbet af det rationaliseringsarbejde, der udføres i de enkelte styrelser og i administrationsrådet, og det er naturligvis fortsat sådan, at hvis der er ønske fra administrationsrådets formands side om en samtale mellem ham og den enkelte berørte minister og undertegnede, vil noget sådant kunne foregå, som det hidtil er sket.

Jeg vil gerne svare på hr. Poul Schlüters spørgsmål vedrørende resultaterne af de hidtidige samtaler af denne art. Det er min overbevisning, at disse samtaler er forløbet på en for administrationsrådet tilfredsstillende måde; man har opnået, at de tanker, som administrationsrådet havde lagt til grund for sine afgørelser, også vandt fremme under det videre forløb. Det vedrører sager, som har været behandlet af administrationsrådets råd, altså egentlige rådsager — kun sådanne har været forelagt mig; at sekretariatet deltager i bistandsarbejde i de enkelte styrelser, bliver normalt ikke forelagt mig.

Fra administrationsrådets side har man til hensigt at uddybe kontakten med styrelsescheferne ved i større udstrækning, end det nu er tilfældet, at afholde fællesmøder med styrelsescheferne.

Endvidere agter administrationsrådet at forøge sin kursusvirksomhed. Denne virksomhed er den første forudsætning for, at styrelserne selv kan påtage sig at gennemføre rationaliseringer på effektiv måde. Ud over de egentlige rationaliseringskurser, som vil søges forbeholdt medarbejdere, der skal udføre rationaliseringsarbejderne i styrelserne, vil der blive iværksat kortere orienteringskurser for styrelsernes kontorchefer m. fl.

Selv om hovedvægten i rationaliserings-

[Økonomiministeren.]

arbejdet således lægges på de enkelte styrelseres egne bestræbelser, er det af afgørende betydning, at administrationsrådet følger sin kursusvirksomhed og øvrige igangsatte funktion op og holder kontakt med styrelsernes daglige rationaliseringsarbejde. Det kan ske på mange måder. Rådets bistandsvirksomhed må således forøges i det omfang, styrelserne har behov for det, ved planlægning og gennemførelse af deres egne rationaliseringsundersøgelser. Personale fra rådets sekretariat vil som hidtil ofte med fordel kunne inddrages i de konkrete rationaliseringsundersøgelser, og rådet må have løbende oplysninger om rationaliseringens tilrettelæggelse, om rationaliseringens gang og resultaterne i styrelserne. I denne forbindelse vil jeg pege på betydningen af, at rådet kan sikre, at de medarbejdere, der har deltaget i rådets rationaliseringskurser, også virkelig anvendes til rationaliseringsarbejde.

Rådet vil i højere grad end hidtil tage tværgående, vigtige undersøgelser op for forvaltningen i al almindelighed. Det er hensigten at tilrettelægge generelle retningslinjer på kontorteknikkens område for hele statsadministrationen og udsende vejledninger til statsinstitutionerne herom. Foruden generelle retningslinjer, der er tilrettelagt for journalisering og maskinskrivningsarbejde, som jeg tidligere har omtalt, bliver der tale om udsendelse af generelle retningslinjer vedrørende blanketudformning og blanketadministration, mangfoldiggørelse, indkøb samt indkøbsadministration.

Rationalisering er et område, der har interesse for mange kredse. Således ved vi, at statsrevisorerne ofte har beskæftiget sig med rationalisering.

Jeg har med interesse læst statsrevisorernes beretning om de forvaltningsøkonomiske konsekvenser af de i folketingsåret 1965-66 gennemførte love.

Statsrevisorerne finder, at en forvaltningsudgift på ca. 9 pct. af de ved de nye love forårsagede merudgifter forekommer meget lav. Jeg er ikke i stand til at vurdere betydningen af et således beregnet gennemsnitstal, men har bemærket, at forvaltningsudgifterne ved de enkelte love svinger mellem 0 og 100 pct. af merudgifterne. Jeg ville tro, at man fik sikrere grund under fødderne ved en lignende analyse af yder-

ligere folketingsårs lovhøst og ved en analyse af den bestående lovgivning. Det sidste vil imidlertid være en ganske betydelig opgave.

Af det af statsrevisorerne fremlagte materiale drager revisorerne den konklusion, at de forvaltningsøkonomiske konsekvenser af de givne love afhænger af, i hvilket omfang de af lovene følgende administrative foranstaltninger nødvendiggør nye administrative enheder, og at omkostningerne ned sættes i den udstrækning, lovenes gennemførelse kan ske inden for bestående, store administrative enheder.

Der er ingen tvivl om, at statsrevisorerne her har taget fat på et meget centralt spørgsmål. Jeg er som statsrevisorerne af den opfattelse, at det fremlagte materiale næppe giver hele sandheden om den offentlige forvaltning. Statsrevisorerne peger da også på nogle grundlæggende problemer for forvaltningen, som den foretagne undersøgelse ikke kan belyse: I hvilken udstrækning skal den fremtidige forvaltning være centraliseret? I hvilken udstrækning bør der ske en omlægning af uddannelsen af forvaltningens personale? I hvor store enheder bør forvaltningen organiseres? Hvorledes garanteres retssikkerheden i fremtidens effektive og mekaniserede forvaltning?

Jeg er enig i, at en løbende analyse af disse og beslægtede problemer vil kunne være vejledende i arbejdet med de konkrete administrative problemer.

I det hele vil jeg gerne understrege, at den opgave at indrette den offentlige forvaltning og de enkelte institutioner inden for den offentlige forvaltning mest hensigtsmæssigt ikke er en opgave, der kan løses én gang for alle, eller som kan løses på én gang ved en særlig kraftanstrengelse. Det er en væsentlig opgave at økonomisere med arbejdskraften, og der er tale om en stadig indsats for at tilpasse forvaltningsstrukturen og de benyttede arbejdsgange og metoder til den stadig fremadskridende teknik og til de skiftende opgaver, som forvaltningen bør løse.

Det er en indsats, som alle chefer og medarbejdere må være med i. Opgaven må først og fremmest løses i de enkelte styrelser, men der må også ske en central koordinering af arbejdet. Til dette formål har regeringen nedsat administrationsrådet; men vi ved også, at andre centrale instan-

[Økonomiministeren.]

ser, først og fremmest folketinget og statsrevisorerne, har vigtige opgaver at løse i denne forbindelse. Ved genbeskikkelsen af administrationsrådet har jeg gennem udnævnelse af en departementschef i revisionsdepartementerne søgt at etablere et bindeled mellem administrationsrådet og statsrevisorerne.

Jeg gentager: rationaliseringsopgaverne må gribes an over en bred front, og alle implicerede må have forståelsen af, at der her er tale om en vigtig del af deres daglige arbejde. Jeg håber, at denne debat vil kunne bidrage til, at en sådan forståelse breder sig.

Ordføreren for forespørgerne (Poul Schlüter): Jeg takker ministeren for redegørelsen. Ministeren lod mig forstå, at han senere under debatten ville tage stilling til en række af de spørgsmål af mere kritisk karakter, jeg havde nævnt i min motivering for forespørgslen, og derfor skal jeg kun fremføre nogle få synspunkter nu.

Jeg er glad for ministerens redegørelse i visse retninger, navnlig fordi den ligesom åbnede for den mulighed, at et mere systematisk planlægningsarbejde nu ville blive igangsat — og det er jo netop det, vi har brug for. Det er indlysende, at man må komplimentere med den kontorrationalisering, som inden for en lang række styrelser er blevet gennemført i de senere år. Ligeså indlysende er det, at vi savner den samlede plan for den forvaltningsmæssige fremtidsudvikling.

Jeg hæftede mig ved ministerens udtalelse om, at der ville blive givet den nye formand for administrationsrådet meget vide beføjelser; det tror jeg er klogt og rigtigt, ikke mindst da den nye formands arbejdsopgave også klart omfatter tværgående undersøgelsesarbejde, i og for sig på kryds og tværs af de selvstændige styrelser og administrationsgrene, således at man kan få den afgørende undersøgelse af, om sammenhængen blot er traditionelt og

historisk betinget, og om ikke meget kan ændres i retning af højere effektivitet.

Ministeren redegjorde for visse personale-reduktioner og visse funktionsnedlæggelser på specialområder; det var naturligvis interessante tal; men de var jo ikke hele sandheden, for man kan stadig ikke frigøre sig for den tanke, at der på en lang række andre forvaltningsområder er sket væsentlige udvidelser af personalestabene, uden at man er helt overbevist om, at disse udvidelser har været absolut nødvendige. I alt fald ved vi jo, at det samlede antal ansatte i statens tjeneste er for opadgående og ikke for nedadgående.

Må jeg sige til sidst, at den tilslutning, ministeren gav til bemærkningen i statsrevisorerens beretning om de forvaltningsøkonomiske konsekvenser, tror jeg var værdifuld. Jeg tror, det er rigtigt, når statsrevisorerne påpeger, at det er i toppen, hos ledelsen, vi har brug for nu at gøre os klart, hvordan vi vil have principperne for vor forvaltning lagt til rette. Småtingsafdelingen hører hjemme i de enkelte styrelser og på de enkelte kontorer; her er den enkelte chef ansvarlig. Men når det drejer sig om de generelle retningslinjer, er det regeringen, som har muligheden for initiativ, og også ansvaret. Her er meget at have i vente i de kommende år.

Lysholt Hansen: Selv om denne forespørgsel har et klart partipolitisk formål, håber jeg alligevel, at den kan føre til noget positivt såvel for befolkningen som for medarbejderne i den administration, forespørgslen drejer sig om.

Lad mig derfor straks sige, at vi i socialdemokratiet anser det for noget helt afgørende, hvorledes det moderne menneskes forhold er til samfundets store, bureaukratiske organisationer, herunder til staten. Enhver ved — men det kniber med at ville erkende det — at de krav og ønsker, der stilles til det moderne samfund, ikke kan indfries uden de moderne bureaukratiske administrations- og produktionsmeto-

[Lysholt Hansen.]

der. Man skal altså ikke foregøgle befolkningen, at administrationens vækst kan standses, eller at det alt i alt vil være muligt at gøre den væsentligt billigere. Derimod skulle der være muligheder for at nå frem til ikke alene en mere effektiv, men også en bedre administration — bedre set i relation til de borgere, hvis tjenere administrationen skal være.

Jeg er nemlig ikke i tvivl om, at vor tids bureaukratiske administrationsmetoder har medført afgørende ændringer i forholdet mellem mennesker indbyrdes. Tidligere tiders sociale intimitet er blevet afløst af en anonymisering i forholdet til andre mennesker. Det gælder i den enkeltes forhold til statslige, kommunale, juridiske, kirkelige og andre offentlige myndigheder og desværre hyppigt også i arbejdsforholdet. Den formålsbestemte saglighed, der er forbundet med den udvikling, vi er inde i, er imidlertid ikke noget godt grundlag, hverken for vort offentlige liv eller for arbejds- og erhvervslivet, fordi menneskets sociale relationer på denne måde bliver abstrakte. Den sociale varme, som er så nødvendig, får ikke de bedste vilkår, der er ikke rigtig plads for det behov, ethvert menneske har for fortrolighed, tillidsfuldhed og sikkerhed, og dermed er et af menneskets primære sociale formål uløst. Jo mere bureaukratiske, uoverskuelige, abstrakte og anonyme vore sociale relationer bliver, des dybere bliver kløften mellem det enkelte menneske og de sociale grupper, han eller hun føler sig knyttet til, og den bredere sociale omverden, som repræsenteres af staten, kommunerne og de store organisationer.

For mig er formålet med rationaliseringen af statsforvaltningen og anden offentlig forvaltning altså ikke primært at opnå en besparelse, men at skabe en forvaltning, der nok skal være effektiv, men som befolkningen først og fremmest føler sig på talefod med, og som selv gør alt for at være på bølgelængde med befolkningen.

Vor forvaltning hviler på traditioner, der ikke har kunnet ændres i takt med den enorme bevægelighed, der præger alle sider af det moderne samfund, og derfor vil der naturligvis være mangt og meget at lave om på. Det klares bare ikke på en studs.

Økonomiministerens redegørelse viser imidlertid — synes jeg i hvert fald — at vi er godt på vej, men at der på den anden side ikke findes nogen patentløsning. Øget anvendelse af elektronisk databehandling i statsforvaltningen er en af vejene, opskoling og omskoling af personalet er en anden vej. Ændring i ansættelses- og arbejdsforhold og i de kontormæssige funktioner er andre veje, og ikke mindst ville det være af betydning, om akademikerne i administrationen allerede i deres studietid på læreanstalten fik blot en nødtørfdig indføring i de væsentligste problemer i den offentlige forvaltning, hvad de jo ikke får i dag.

Socialdemokratiet er, som det fremgik af ministerens redegørelse, meget positivt indstillet over for enhver fornuftig rationaliseringsbestræbelse. Vi har klart vist dette senest i marts måned i år, da finansudvalget afgav sin enstemmige tillægsbetænkning til finanslovsforslaget, i hvilken vi beskæftiger os med alle de aspekter, der rummes i de 3 partiers forespørgsel her i dag. Denne betænkning var resultatet af en meget grundig gennemgang af finanslovsforslaget, og den var meget konkret, måske endda visse steder for konkret, i sine anvisninger og henstillinger — anvisninger og henstillinger, som siden er blevet fulgt op af regeringen. Det var bemærkelsesværdigt, at finansudvalget for første gang i en meget lang årrække kunne afgive enstemmig betænkning. Venstre og konservative opgav nemlig at stille de paradeforslag om besparelser, vi ellers var vant til. Man tog en plade af grammofonen — og det skal man have ros for — som man vist selv følte var spillet så ofte, at den havde fået en dårlig klang. I stedet samlede vi i finansudvalget om det positive: at lægge grundlaget for, at partierne i finansudvalget i fællesskab — i fællesskab — ville levere deres bidrag til at fremme den rationalisering af statsforvaltningen og beslægtede forvaltningsområder, som vi alle følte og føler at der er behov for. Alle i finansudvalget var vist enige om, at der i marts måned blev lagt det bedst mulige grundlag for et fortsat arbejde efter betænkningens retningslinjer, når finanslovsforslaget for 1968-69 skulle behandles.

Jeg er derfor ked af i dag at måtte konstatere, at fristelsen til at forsøge at

[Lysholt Hansen.]

tage et partipolitisk stik hjem, at vise en særlig årvågenhed over for statsforvaltningen, var større, end at den kunne modstås af de 3 partier, der i marts måned i fællesskab henvendte sig til mig og fik mit og socialdemokratiets klare ja til en fælles indsats for at hjælpe til med at gøre vor statsforvaltning så effektiv og så god som muligt.

Havde forespørgslen kun haft et sagligt sigte, havde det været naturligt, om de 3 partier efter det, der er gået forud, havde bedt alle de i finansudvalget repræsenterede partier om at være med til at stille denne forespørgsel. Når det ikke er sket, er det måske et nyt eksempel på, at venstre og konservative — men også de radikale, hvilket skuffer mig — foretrækker et indbyrdes samarbejde om rent saglige problemer uden om socialdemokratiet. Det må vi naturligvis tage til efterretning, og jeg vil også sige: uden at det skal anfægte vor vilje til at fortsætte de fælles rationaliseringsbestrebelsers.

At denne debat har et rent partipolitisk sigte, fremgår da også klart af, at hr. Poul Møller i en artikel i Berlingske Tidende i går, hvor han efter at have opremset alle de konservative dyder, skriver følgende:

„Med hensyn til statsadministrationens rationalisering er det ligeledes os,“
— man kan se, hvor hr. Poul Møller bryster sig —

„der har taget initiativet til at få denne sag drøftet i tinget i morgen.“

Venstre og radikale er altså sprunget på vognen i farten; men der er i hvert fald ingen, der skal være i tvivl om, hvem der er vognens retmæssige ejer til højre i salen. (Poul Møller: Der står „oppositionen“!). Nej, der står, at det er de konservative, der har taget initiativet. Hr. Poul Møller skulle vide at læse, hvad han selv har skrevet i sin artikel; den står i Berlingen for mandag; det er direkte og rigtigt citeret.

Selv om jeg ved, at det er taknemligt at kritisere statens administration, tror jeg ikke, det er fremmede for gode resultater af rationaliseringen, at enkelte partier søger at tage patent på løsningen af denne opgave. Men det går jo nok også sådan, at når der skal leveres drivkraft til rationaliseringsvognen i form af godt korporligt arbejde

oppe i finansudvalget, finder man os vel igen — det håber jeg da for sagens skyld.

I en kronik i sommer i Berlingske Tidende skrev hr. Poul Møller, at det alene er ministrene, der har ansvaret for den offentlige administration, så langt statens virksomhed rækker, og han føjede til, at når det ikke er lykkedes at nå frem til moderne administrationsmetoder, er ansvaret ministrenes. Jeg vil gerne sige, at det er rigtigt, det er naturligvis formelt rigtigt; men mon ikke folketingets partier gjorde klogt i at erkende, at også de har et ansvar at bære? Det er trods alt her i salen, de love laves, som administrationen sættes til at forvalte, og vi gør det nok ikke altid lige enkelt og lige hensigtsmæssigt — det kunne vi vist godt åbent indrømme. Gennem finansudvalg, lønningsråd og lønningsudvalg, gennem statsrevisorer og investeringsudvalg har vi herinde betydelig indflydelse på, men dermed også medansvar, naturligvis, for administrationen. På disse pladser gør vi vel alle vort bedste, men det strækker ikke altid til til at overbevise selv vore kolleger her i tinget. Lad mig blot henvise til den modtagelse, administrationsrådets forslag om nedlæggelse af jordlovsudvalget fik. Det er jo sådan, at rationalisering altid er lettest at foretage, når det ikke berører ens egne interesseområder. Reduktionen af toldkamre i provinsen fra 78 til 26 og tilsvarende ændringer i København, som ministeren lige har nævnt, kommer ikke til at foregå uden sværdslag, det har vi allerede mærket, selv om der vil kunne frigøres ca. 800 tjenestemænd til andet formål ved denne ændring.

Lad mig nævne et andet eksempel, der illustrerer vanskelighederne godt. I finansudvalget har vi i flere år presset på for at animere til rationel omlægning af landbrugets konsulentordning; der i indeværende år koster staten 28,3 mill. kr. Der er tradition for, at husmands- og landboforeningerne har hver deres konsulenter. En sådan tradition er vanskelig at bryde, og derfor går det også kun langsomt med overgangen til fælles konsulenter. I foråret fik landbruget tilsagn om, at man som noget nyt for fremtiden også skulle kunne få tilskud til aflønning af bygningskonsulenter, og vi var alle i finansudvalget enige om, at vi på enhver måde måtte bakke land-

[Lysholt Hansen.]

bruket op. Derfor var der også tilslutning til den fornødne bevilling til disse nye konsulenter under tilskudsordningen, men et flertal betingede sig, at tilskud til aflønning af bygningskonsulenter kun kunne gives, hvis de blev ansat som fælles konsulenter for landbo- og husmandsforeningerne inden for et område. Et flertal traf som sagt denne beslutning; venstre kunne ikke tiltræde en sådan uforbeholden betingelse, men udtalte følgende:

„Venstre stiller det ikke som en betingelse, at konsulenterne ansættes som fælleskonsulenter; men man finder dog, at dette bør være hovedreglen.“

Venstres finansudvalgsmedlemmer har naturligvis et særligt kendskab til traditioner på dette felt, også til de vanskeligheder, der vil være at overvinde, og jeg har respekt for sådanne traditioner, som man ikke bryder ned fra dag til dag. Derfor har vi da heller ikke i finansudvalget forlangt, at de hidtidige tilskudsberettigede konsulenter skal være fælleskonsulenter, selv om det i hvert fald tilsyneladende ville være mere rationelt. Jeg tror heller ikke, at der ved gennemførelse af et sådant krav vil kunne spares penge eller en eneste konsulent; arbejdet kunne dog måske blive mere effektivt.

Men som venstre her har set på dette spørgsmål, på ganske tilsvarende måde vil det være i statsforvaltningen; der vil være menneskelige og traditionsbundne forhold, som kun kan overvindes gradvis, når vi vil rationalisere. Det betyder ikke, at vi skal give op, men at vi skal holde os for øje, at rationalisering for rationaliseringens skyld ikke fører til målet, og at den menneskelige faktor aldrig må lades ude af betragtning, hvis resultatet skal blive godt.

At problemet ikke alene er gældende for statsadministrationen, har vi netop fået understreget af udviklingen omkring B & W, der viser, hvor vanskeligt det kan være for arbejdsgiverne og de ansatte at finde sammen om gennemførelse af den nødvendige rationalisering og tilpasning til nye forhold, hvilket dels skyldes interessemodsatninger, dels den almindelige menneskelige træghed.

Jeg har gerne villet fremhæve folketingets ansvar på dette område. Jeg er klar over, at mine modkombattanter nok skal

få den anden side, regeringens ansvar, frem; men jeg har altså gerne villet pege på folketingets ansvar, for jeg synes, hverken vi eller administrationen kan være tjent med, at vi skubber dette ansvar fra os.

Lad mig nævne, at vi har fået et folketingets investeringsudvalg, hvor vi i høj grad beskæftiger os med problemer af investeringsmæssig karakter, som også får administrative konsekvenser, ja, vi diskuterer endda direkte administrative forhold. Men desværre har vi igen oplevet, at der her i folketinget er træghed eller i hvert fald manglende vilje hos enkelte til at gå med ind i et arbejde, der kunne føre til, at vi kunne levere vort bidrag til, at administrationen blev effektiv. Jeg kan sige, at alle partier bortset fra de konservative har været enige om, at det ville være rigtigt, om vi i folketingets investeringsudvalg i fællesskab, som tilbudt af regeringen, gik i dybden nu med alle disse investeringsplaner og med en prioritering; men de konservative, som jo ellers er hårde i kritikken, afviser at deltage i et sådant arbejde. Jeg synes, vi dermed påtager os et væsentligt ansvar for, at opgaverne ikke løses helt, som de skal.

Jeg har også set, at hr. Henry Christensen i sommerens løb har fremsat ønske om en folketingets ombudsmand for rationaliseringsarbejdet. Jeg skal ikke på forhånd afvise tanken, men jeg vil bare have lov at sige, at én ting må vi gøre os klart, nemlig at det eneste helt sikre, der kommer ud af det, er, at det koster flere penge, mere mandskab.

Jeg vil også gerne sige, at jeg synes, vi her i folketinget har et særligt ansvar for de administrative vanskeligheder, der flyder af gammel lovgivning, som vi gennem kompromiser har gennemført herinde. Det var måske værd at tage op til overvejelse, om folketinget under en eller anden form sagde: vi har et ansvar for, at administrationen her går trægt på grund af, at vi i gamle love har lavet noget, som er vanskeligt at administrere, eller som i hvert fald i dag kunne administreres lettere. Ministeren har sagt, at hver gang gamle love tages op til ny behandling her i tinget, vil man tage alle disse administrative problemer i betragtning. Men jeg må have lov at til-

[Lysholt Hansen.]

føje, at alle de gældende love, som ikke kommer op her i tinget, har vi ansvaret for, for det er folketinget, der har lavet kompromiserne, og jeg tør nok sige: uden megen skelen gennem årene til deres administrative sider. Derfor tror jeg, at når det er os, som har lavet disse kompromiser, er det vor forpligtelse på en eller anden facon at finde frem til, hvordan vi kan ændre bestående love, så de bliver lettere, billigere, bedre at administrere og mere hensigtsmæssige for befolkningen.

Lad mig også nævne, at jeg med megen interesse har læst den beretning, der er afgivet af statsrevisorerne om konsekvenserne af lovgivningen i folketingsåret 1965-66, hvor der jo, som det fremgår af beretningen, blev lavet 174 love, hvoraf de 75 overhovedet ikke har medført udgifter for staten. At det overraskede mig, skal jeg ikke nægte; jeg vil tro, det også overraskede statsrevisorerne. Men det får mig til at tænke på: er det ikke sådan, at en række af disse 75 love er genbehandlet her i vid udstrækning uden væsentlige ændringer, bare fordi vi traditionsmæssigt er vant til, at de skal frem her i tinget en gang hvert andet, tredje, fjerde eller femte år? Hvis det er sådan — og det tror jeg det er; det gælder i hvert fald for en række af dem — var det så ikke hensigtsmæssigt, om vi i folketinget, når vi fik dem forelagt, sagde: „Det stopper vi, vi vil ikke se disse love her år efter år!“ og tilføjede: „Nu må de køre en længere årrække“, for det er jo de stadige forlængelser, der giver det, man kalder byger af lovforslag herinde? Jeg føler altså, at vi selv har et betydeligt ansvar.

Jeg vil også gerne nævne endnu et forhold. Vi er jo repræsenteret i lønningsråd, lønningsudvalg og en række andre steder, hvor vi selv leverer vort bidrag til, at administrationen svulmer op derved, at vi — og det gælder os alle — f. eks. i lønningsudvalget stemmer for 1 eller 2 nye stillinger uden at have en klar oversigt over konsekvensen på det bredere felt; så svulmer det op, og dermed har vi påtaget os et ansvar.

Jeg har gerne villet sige dette, for at mit bidrag til denne drøftelse ikke skulle være en kritik, der rettede sig mod administra-

tionen. Omkring administrationens vækst har der i tidens løb, synes jeg, været meget hykleri, og det skal ikke fortsætte. Kendsgerningen er nemlig, at vi alle herinde har stemt for de sociale love, de skolelove og, de fleste af os, også for de militære love, der gjorde en omfattende administration til en nødvendighed. Derfor er det en misforståelse at tordne imod den offentlige administration, for vi har selv villet og stemt for, at stat og kommune overtog disse mange opgaver. Men det gør selvfølgelig, at der også er en forpligtelse for såvel regering som embedsmænd, men også for folketinget til at sørge for, at denne administration bliver god og effektiv og kan forstås og følges af den almindelige borger.

Ib Thyregod: Når de 3 partier, venstre, det konservative folkeparti og det radikale parti, har taget initiativet til denne forespørgselsdebat angående rationalisering i statsadministrationen, skyldes det naturligvis, at vi ikke er tilfreds med den måde, hvorpå dette arbejde er blevet grebet an fra regeringens side.

Siden forespørgslen blev stillet i begyndelsen af oktober, har den voldsomme vækst i statens udgifter yderligere gjort disse spørgsmål aktuelle.

Det er rigtigt, som det blev nævnt af den socialdemokratiske ordfører, hr. Lysholt Hansen, at man også i finansudvalget har diskuteret disse spørgsmål, og at der, bl. a. ved indsats fra hr. Damsgaard, opnåedes enighed om en formulering, der også pegede på disse rationaliseringsproblemer. Men udviklingen siden har vist, at det var nødvendigt, at spørgsmålet allerede nu blev taget op i forbindelse med en forespørgselsdebat.

Den populære opfattelse af statens administration er jo den, som en række forfattere har givet udtryk for, både Hans Scherfig i „Den forsvundne Fuldmægtig“ og Finn Søborg i den bog, der kom kort tid efter krigen; ifølge denne var det jo således, at tiden i ministerierne mest gik med at „sænke slagskibe“ og uden arbejde. Sådan er det imidlertid ikke. Det er klart for venstre som for alle andre partier, at der er mange embedsmænd, der gør et meget betydeligt arbejde. Vi har gennem en række udvalg, bl. a. skatteudvalgene, fået

[Ib Thyregod.]

kendskab til det arbejde, der gøres bl. a. i forbindelse med lovforberedelsen, og har fået et meget stærkt indtryk af den indsats, der gøres af embedsmændene her. Det er også klart, at der på en række offentlige kontorer arbejdes hårdt og gøres en stor indsats. Men administrationen er vokset op i traditioner, som går langt tilbage i tiden, ja, helt tilbage til enevældens tid, og en fornyelse med nye arbejdsformer er tilsyneladende ikke trængt igennem sammen med den tekniske udvikling, sandsynligvis fordi regeringen ikke har sat tilstrækkeligt ind på dette område, hverken gennem forvaltningsnævnet eller det i 1965 oprettede administrationsråd.

Dette administrationsråd blev nedsat i henhold til et cirkulære fra økonomiministeren. Det virker som regeringens organ; det virker som ministerens rådgivende organ, og de undersøgelser, der foretages, kommer kun til folketingets kendskab i det omfang, de pågældende ministre ønsker at forelægge oplysningerne for folketinget. Det kom klart frem i foråret, da vi behandlede kildeskatteforslaget, og hvor der forelå en skitse fra administrationsrådets sekretariat om administrationen af kildeskatten — en skitse, som ikke kom frem for udvalget, men først senere kom frem, efter at udvalgsmedlemmerne var blevet gjort bekendt med den gennem udtalelser fra fhv. statsminister Viggo Kampmann.

Regeringen og ministre har betragtet administrationsrådets forslag og skitser som noget internt, der åbenbart ikke kommer folketingsudvalgene ved. Hvis man ser i cirkulæret om statens administrationsråd, vil det da også fremgå, at administrationsrådet er nedsat af økonomiministeren, og at det afgiver beretning til denne, som derefter en gang om året videregiver den til folketinget med eventuelle bemærkninger. En løbende orientering om administrationsrådets virksomhed på et tidligt tidspunkt kommer ikke frem for folketinget.

Jeg husker, at da vi behandlede lovforslaget om Danmarks Statistik og i folketingsudvalget prøvede på at få kendskab til det udkast, som var udarbejdet forud af administrationsrådet, blev det af ministeren sagt, at det var internt, og at vi ikke kunne få kendskab til det. Det er bl. a. det,

som er utilfredsstillende, fordi det netop er gennem lovforslag, lovforberedelse og folketingets virksomhed i øvrigt, at de største administrative vanskeligheder kan skabes. Er lovene først givet, er der i mange tilfælde skabt administrative vanskeligheder, som det vil være vanskeligt bag efter at fjerne ved administrationsrådets virksomhed.

Som eksempler på en sådan administrationskrævende lovgivning kan vi nævne kildeskatteloven, som blev gennemført i foråret, og hvorom ikrafttrædelsesloven skal gennemføres nu i dette efterår.

Der er navnlig 3 områder, hvor man efter vor opfattelse først og fremmest bør sætte ind med hensyn til rationalisering. Der bør for det første ske en decentralisering af administrationen, således at en række af de sager, som behandles af ministerierne, lægges ud til afgørelse på det lokale plan hos sogneråd, amtskommunale råd, byråd osv. I øjeblikket er det således, at en række sager, f. eks. dispensationssager, skal ind til boligministeriet, til justitsministeriet og andre ministerier for at få deres endelige afgørelse, og det er klart, at det medfører forsinkelse for de borgere, der har en sag, og tidsspilde for administrationen. Det er utvivlsomt rigtigt, som ministeren nævnte, at der er ved at ske en udvikling på dette område derved, at afgørelser lægges ud på lokalt plan; men udviklingen er langtfra tilstrækkeligt fremme.

Det andet, der her bliver tale om, er anvendelse af moderne kontormetoder. Her tænker jeg ikke alene på diktafoner og stenografer, som jo er en selvfølge i enhver privat virksomhed, men også på moderne EDB-teknik. Det er jo stadig sådan i ministerierne, at man i vidt omfang anvender de fremgangsmåder, man har anvendt gennem en række år, med referater og indstillinger, med referenter og overreferenter, og at en sag passerer en række led, før den endelige afgørelse kommer. Moderne kontorteknik og moderne EDB-teknik må anvendes på dette område.

Det har også ofte været kritiseret, at der anvendes overkvalificeret arbejdskraft navnlig på områder, hvor det meget vel kunne være f. eks. kontorpersonale, der tog sig af spørgsmål, som blev afgjort af akademikere. Her mener jeg det må være rigtigt, således

[Ib Thyregod.]

som det også har været fremme i den sidste tid, gennem forvaltningshøjskolen at få gennemført en uddannelse af kontorpersonalet, således at man på denne måde får skabt bedre muligheder for at undgå brug af overkvalificeret arbejdskraft.

Omvendt må det så være således, at de, som har gennemgået en sådan uddannelse, også lønnes efter den funktion, de udfører. Det skal ikke være uddannelsen, men funktionen, der skal være afgørende for aflønningen.

Endelig må der skabes et bedre klima på de offentlige arbejdspladser. I mange tilfælde er det således, at trivslen er et problem inden for staten, og det spørgsmål må tages op også i denne sammenhæng. Vi ser, hvorledes embedsmænd forlader det offentlige for at gå ud i privat virksomhed af den ene eller den anden karakter, og det vil ofte netop være de dygtige embedsmænd, der på denne måde forlader statsadministrationen, naturligvis til skade for administrationens videre virksomhed.

Det afgørende må imidlertid være, at det administrationsråd, som nu er nedsat af økonomiministeren, fremover gøres uafhængigt af regeringen. Det er det, som ligger bag den tanke om en art ombudsmand for administrationen, der har været diskuteret: administrationsrådet skal gøres uafhængigt af regeringen, og folketinget skal have mulighed for løbende at følge med i arbejdet med henblik på lovforslags forberedelse og med henblik på at søge bistand i forbindelse med fremsættelse eller gennemgang af sådanne lovforslag. Således er det ikke i dag. Folketinget har ikke kendskab til administrationsrådets virksomhed, mens sagerne behandles, og det er her naturligvis ikke tilstrækkeligt, at der er ansat to folketingsmænd i administrationsrådets sekretariat.

Folketingsarbejdet må tilrettelægges sådan, at lovjaskeri undgås og samtlige oplysninger kommer frem i udvalgene. Hvorledes sikrer man det? Jeg tror desværre, det også er nødvendigt at gennemføre nye regler gennem folketingets forretningsordensudvalg, således at det virkelig sikres, at de oplysninger, man skal have, kommer frem for folketingsudvalgene. Jeg vil gerne citere fra en kronik i Berlingske Tidende for 21. juli forrige år

af et tidligere medlem her i tinget, hr. Jørgen Langkilde, et eksempel på, hvorledes det gik i et folketingsudvalg, nemlig folketingsudvalget vedrørende revalideringen. Han siger herom:

„Under behandlingen af den nyligt gennemførte lov om revalidering blev der spurgt fra udvalgets side, om den tilslutning, som landets revalideringschefer havde givet til forslaget, også omfattede forslaget om oprettelse af et revalideringsdirektorat. Socialministeren svarede omgående, at dette spørgsmål ikke havde været forhandlet med revalideringscheferne. Det var lige i begyndelsen af udvalgets arbejde, og udvalgsmedlemmerne slog sig til tåls med, at der så nok ikke forelå nogen udtalelse fra revalideringschefernes side. Henimod slutningen af udvalgets arbejde spurgte man imidlertid på ny, men denne gang, om der forelå nogen udtalelse fra revalideringscheferne om forslaget om oprettelse af et direktorat, og denne gang fremkom der fra ministerens side det svar, at der, forinden lovforslaget var blevet fremsat, var fremkommet en udtalelse fra revalideringscheferne. Udtalelsen var vedlagt, og det viste sig, at den på en meget indgående og saglig måde argumenterede imod forslaget om oprettelse af et direktorat.“

Vi har vel alle haft tilsvarende oplevelser i folketingsudvalg, og vi husker den diskussion, der var i anledning af, at en af statens embedsmænd til folketingsmedlemmer havde sendt en oplysning vedrørende byggeadministrationens standpunkt i en bestemt sag.

Vi er nødsaget til at give faste regler, sådan at vi kan få de relevante oplysninger frem i udvalgene og endvidere få mulighed for kontakt med administrationsrådets fremtidige arbejde. Hvis dette sker, vil muligheden for en rationalisering være til stede allerede ved folketingets forberedelse af lovgivningen.

Det var ganske interessant, at hr. Lysholt Hansen, som ellers var meget kritisk over for forespørgslen, sagde, at folketinget havde sit ansvar; det er netop det, folketinget har. Folketinget har et stort ansvar ved gennemførelse af lovgivning, men har kun mulighed for at virke ind på en rimelig måde, hvis det får kendskab til admini-

[Ib Thyraged.]

strationsrådets skitser, til administrationsrådets virksomhed og til de administrative konsekvenser. Men det sidste, som økonomiministeren nævnte, er ikke tilstrækkeligt; det er ikke tilstrækkeligt, at man alene får et notat fra ministeren, man skal også have kendskab til det løbende arbejde.

Det er klart, at vi, når vi nu er kommet i en situation med stadig stigende statsudgifter, må påse, at der spares inden for statsadministrationen, og her er det klart, at vi netop med henblik på nye lovforslag må se, hvilke konsekvenser disse fører med sig. Ud fra dette synspunkt må man også bedømme ministerens tanke om oprettelse af en postsparebank. Forslaget herom er ikke fremsat, men skulle det blive fremsat, så må alene administrative grunde bevirke, at et sådant forslag afvises. At der ikke er behov for det, skal jeg her lade ligge. Også forslaget om den almindelige tillægspension, den såkaldte ITP, må naturligvis bedømmes ud fra disse synspunkter.

Skal administrationen effektivt forbedres og tempoet forøges — og det er bl. a. det, ombudsmanden gentagne gange har peget på, bl. a. over for landsskatteretten — må man sikre sig den bedst mulige udvælgelse af embedsmænd, således at disse udvælges ud fra saglige hensyn på grundlag af deres kvalifikationer.

For 5 år siden, i februar 1962, stillede jeg til den daværende statsminister — det var Viggo Kampmann — følgende spørgsmål — Folketingstidende 1961-62, sp. 3210:

„Vil regeringen overveje ændringer i den bestående ordning for ansættelse af tjenestemænd med henblik på sikring af, at udnævnelserne, navnlig til de højere tjenestemandstillinger, sker ud fra et skøn over ansøgenes saglige kvalifikationer, f. eks. ved indførelse af en pligt til at indhente en sagkyndig vurdering af disse?“

Det problem, som jeg dengang pegede på, har sin baggrund i, at vi herhjemme ikke har nogen regler, der sikrer, at man får de bedst kvalificerede embedsmænd udnævnt. Jeg nævnte dengang, at der var gennemført sådanne garantier i en række andre lande, f. eks. at det i Norge var sådan, at udnævnelser af embedsmænd i alle tilfælde skulle ske i statsrådet, og der var

oprettet et særligt ansættelsesråd med henblik på bedømmelse af de saglige kvalifikationer. Tilsvarende skulle i Sverige de højere tjenestemænds udnævnelse ske i statsrådet, og der skulle forud for enhver udnævnelse forelægges en indstilling, som mindst omfattede 3 personer; indstillingen skulle offentliggøres, og der var adgang for andre til at klage. Også i Finland er der foreskrevet statsrådsbehandling. For Englands vedkommende er der nedsat en særlig kommission, der skal bedømme embedsmændenes kvalifikationer, og der foregår i mange tilfælde egentlige konkurrencer. På samme måde er det i Frankrig, hvor der findes et såkaldt „foremmeresråd“.

Det er nu mere end 5 år siden, jeg rejste dette spørgsmål over for statsministeren, men så vidt jeg har fået oplyst, er der intet sket på dette område, siden statsministeren dengang meddelte, at han ville overveje spørgsmålet. Jeg mener, at tidspunktet i hvert fald nu er inde til at tage disse spørgsmål op. Man må sikre, at de bedst kvalificerede udnævnes, og at der ikke tages partipolitiske hensyn, og det er faktisk vigtigt — hvad også professor Poul Andersen peger på i sin forvaltningsret — ud fra det synspunkt, at man derigennem sikrer, at embedsmændenes standard bliver bedre, når man forhåndssikrer deres kvalifikationer gennem et udnævnelsernævnt, gennem et ansættelsesråd eller på lignende måde.

Jeg vil i og for sig gerne spørge, om man fra regeringens side — det bliver vel økonomiministeren — har planer i så henseende.

Jeg vil endvidere gerne nævne, at det er vigtigt, at lovgivningen koordineres så godt som muligt. Det er vigtigt netop med henblik på rationaliseringen. Jeg tænker her ikke alene på planlægningslovgivningen, hvor vi jo i sin tid gennem et folketingsudvalg om landsbyggeoven fik et tilsagn om, at man ville koordinere alle planlægningslovene, byggeoven o.s.v. — noget, som ikke er sket endnu, 7 år efter.

Også på det sociale område er det givet, at der sker en overlappning af de forskellige områder. Det er fremhævet i forbindelse med nedsættelsen af socialreformkommissionen, at en række sociale institutioner i virkeligheden overlapper hinanden, at der

[Ib Thyregod.]

er for ringe samarbejde mellem de forskellige sociale institutioner, og at der også her vil kunne gøres en betydelig indsats gennem rationalisering, hvilket selvfølgelig også omvendt vil kunne skabe muligheder for bedre sociale ydelser.

Bemyndigelseslovgivning har vi ofte vendt os mod. Det er klart, at kommer der en lovgivning, som giver alt for generelle bemyndigelser, således som vi kender det fra en række love, så overlader man for meget til ministeren, til administrationen, og får ikke den kontrol, som folketinget må føre på det pågældende område.

Det, som vi i virkeligheden her må sigte på, er, at man naturligvis gennemfører nogle af de ting, som økonomiministeren har peget på i sin redegørelse, men at vi endvidere sikrer, at folketinget kommer aktivt med i dette arbejde på et tidligere tidspunkt. Jeg mener, at der er en række problemer, som skal tages op, på samme måde som man nu har gjort det f. eks. inden for byggeriet i lighed med den undersøgelse, der blev foretaget vedrørende Burmeister & Wain. Jeg mener, det er vigtigt, at netop folketinget kommer med på så tidligt et tidspunkt som muligt, og derfor ser jeg gerne, at denne folketingsdebat munder ud i, at der nedsættes et folketingsudvalg til at modtage oplysninger fra ministeren og til at gennemgå disse spørgsmål for at se på, hvad der videre kan ske med henblik på en øget rationalisering inden for statens administration.

Ømann: Jeg kunne forestille mig, at de statsansatte vil følge denne debat med nogen skepsis; hvad kan folketingsmænd dog vide om, hvad netop deres institution eller styrelse har for problemer? Særlig i de styrelser, der tidligere har været udsat for udefra kommende rationaliseringsbestræbelser, vil man være skeptisk, fordi disse jo ofte er løbet ud i sandet.

Denne skepsis kan måske også hidrøre fra, at der blandt de forespørgende er

partier, der ikke har keret sig meget om statsadministrationens ve og vel, bortset fra at de stadig har hævdet, at der er for megen administration og for mange ansatte.

Man kan let få det indtryk — også når man ser på tidspunktet for denne debat, for hvorfor kunne man egentlig ikke have afventet den næste beretning fra administrationsrådet? Det ville dog have givet et bedre grundlag — man kan let få det indtryk, at baggrunden for forespørgslen er en opfattelse af rationalisering som noget, der umiddelbart kan føre til besparelser, således at folk kan slippe for anselige beløb i skatter.

Hr. Poul Schlüter var fremme med det, idet han anførte, at antallet af ansatte jo var steget. Det er dog vist at stikke befolkningen blå i øjnene at lade skinne igennem, at der ligger nettobesparelser lige om hjørnet.

Sagen er den enkle, at vort administrationsapparat, hvis opbygning stammer fra enevældens dage, gennem en lang årrække er blevet udsultet og forsømt i forhold til de opgaver, som udviklingen og for den sags skyld også et enigt folketing har lagt over på administrationen. Det er urigtigt at påstå, at der ingenting er sket i de forløbne år, og at der ingenting sker for at råde bod på dette, men det ændrer ikke hovedbilledet. Opgaverne er vokset ikke bare i omfang, men også i sværhedsgrad og i indbyrdes afhængighed. Og denne udvikling er sket i en periode, hvor den drevne lønpolitik ikke ligefrem har befordret rekrutteringen af dygtigt personel. Det kan sådan set undre, at der findes så mange dygtige embedsmænd i staten, som der vitterligt gør.

Hvad hjælpemidler angår, er staten altid kommet sidst — Bo Bojesens interiører er jo ingen underdrivelse. Og at kontorerne selv inden for samme styrelse er spredt over byen, så folk skal springe fra Herodes til Pilatus, når de har en sag, de skal have afgjort, er jo et faktum.

Enhver rationalisering starter derfor med

[Ømann.]

et betydeligt handicap. Den skal først indhente mange års forsømmelser.

Men dernæst skal der jo ske andet og mere end en omordning. Den teknologiske udvikling, som vi har været vidne til, først og fremmest EDB, har skabt helt nye udgangspunkter og problemstillinger. Det, der forestår, er en omlægning til højere teknik, og en sådan omlægning medfører ikke i første omgang besparelser. Men den kræver anlæg og investeringer. På moderne dansk har man da også et andet ord for at spare, nemlig at planlægge, og vi står over for at skulle skabe et apparat, der mest økonomisk forvalter den tredjedel af nationalindkomsten, der passerer de offentlige kasser. Samtidig skal vi vist være klar over, at det ikke længere går an at byde befolkningen en service efter enevældens mønster.

Der er her flere gange fra forespørgernes side efterlyst en samlet plan. Jeg tror, det er vanskeligt at møde frem med en sådan færdig opbygget model. Det er vanskeligt blot at opstille generelle retningslinjer, som bliver andet end slagord, så længe de ikke er sat i relation til de enkelte opgaver, der jo er mangfoldige og mangeartede.

Man har diskuteret udflytning. Denne diskussion blev rejst ud fra egnsudviklingstanker, og det er da vist helt uforvarsligt at lade kommuner eller købstæder slås om stumper af statsadministrationen, som om det drejede sig om placering af militærkaserne. Udflytningsproblemet skal næppe løses gennem en formelig udflytning, men gennem en decentralisering — også det har man her været inde på — men decentralisering hører jo sammen med spørgsmålet om opbygningen af effektive lokale forvaltninger, og dette hænger igen sammen med endnu uløste problemer omkring regions- eller kommunestrukturen i videre forstand.

Men heller ikke decentraliseringstanken i sig selv er længere så indlysende. Data-maskinerne med landsomfattende kapacitet betyder jo, at der på visse felter går tendenser i modsat retning. Det vil vist derfor være for hurtigt i dag at opstille nogen færdig model for landets administration på længere sigt. Der er for meget, der er under voldsom ændring i disse år. Det er vigtigere, at man i det, man nu bygger op, sørger for, at der

er fleksibilitet, så at man ikke låser fast for nye muligheder.

Jeg tror, der er en generel ting, som man roligt kan fremhæve allerede nu. Der må opstilles et ændret uddannelsesprogram for dem, der skal ansættes i administrationen. Den mest benyttede uddannelse i dag for de højere stillinger er den juridiske embeds-eksamen, og jeg vil vove at påstå, at den simpelt hen ikke er relevant. Man kan naturligvis trøste sig med, at nogenlunde fornuftige mennesker kan lære sig deres område uanset eksamen. Man ser da også, at der er folk med helt andre uddannelser end den juridiske, der har klaret sig udmærket i statsadministrationen, men det ville dog vist være en fordel, om studieårene i højere grad kunne nyttiggøres.

Af det mere generelle vil jeg også gerne her påpege som en målsætning, at den aflastning for manuelle opgaver, som maskinteknikken jo vil betyde, gerne skulle medføre, at der blev råd til en mere individuel behandling af borgernes sager. Hovedeksemplet her er jo behandlingen af sociale sager. Men hvad det langsigtede angår, må vi vist nøjes med visse almindelige formuleringer af målsætningerne.

Lad mig i stedet vende mig til den mere konkrete nutid. Vi står, som økonomiministeren også har skildret det for os, i en omdannelsesproces på mange områder, og i denne proces har pressepolemik omkring administrationsrådet jo bidraget til at udsprede den myte, at administrationens ansatte ikke skulle være særlig interesserede i rationaliseringsbestrebelse. Det er min opfattelse, at denne påstand er i bund og grund urigtig, og det fremgik da også af økonomiministerens redegørelse. Det er berettiget, at man efter at have oplevet de mangfoldige udefra kommende og mange gange diletantiske rationaliseringsbestrebelse gennem de sidste 21 år bliver en smule skeptisk med hensyn til, hvad man nu senest kan finde på.

Fejlen har været den, at man ikke har bestræbt sig for at inddrage personalet fra nederst til øverst i rationaliseringsplanerne og gennemførelsen af omlægningerne. Det er symptomatisk, at administrationsrådets beretning i sin programerklæring siger, at man vil holde nær kontakt med styrelsescheferne.

[Ømann.]

Man vil altså holde sig til kommandovejen, og det nævnes også, at der er institueret regler om kontakt med personaleorganisationerne.

Det glæder mig i dag at høre, at man nu har indset, at dette ikke var nok. Det er klart, at personalerepræsentanterne er udvalgte fagforeningsfolk. Det er ikke sikkert, de er udvalgt med henblik på forvalningsteknik og rationaliseringsopgaver. Det er derfor glædeligt, at der er taget videregående skridt til at inddrage hele personalet, og jeg håber, at de muligheder, der er skabt, bliver udnyttet på den bedst mulige måde. Og lad så det føre til, at man også i det daglige inddrager personalet mere i de administrative beslutninger, der skal tages, end man hidtil har gjort. Det gjorde jo ikke noget, om det demokrati på arbejdspladsen, som der tales så meget om, først vandt indpas i staten og i kommunerne.

Hvis man dernæst, uden at gå i detaljer med hensyn til de enkelte styrelser og administrationsgrene, skulle pege på visse generelle ting, der kan afhjælpes rent umiddelbart, kan det vist uden at fornærme nogen siges, at samkvemmet mellem de forskellige myndigheder er alt for trægt og besværligt. Der består virkelig et kommunikationsproblem både med hensyn til de løbende sager og med hensyn til meddelelse til rette myndigheder om trufne vigtige afgørelser.

De skriftlige høringer, som man benytter sig af, og som også en taler har været inde på i dag, er et helt kapitel for sig. Somme tider vægrer man sig ved at tro, at der findes telefoner på de respektive kontorer. Jeg ved godt, at det er sikkerhedskravet, der undskylder de besværlige skriftlige høringer, men dette krav skyder langt over målet i en række sædvanlige sager. Sagernes langsomme runddans mellem myndighederne beror mange gange på tradition. Når der er presserende sager, der skal afgøres, ja, så ser man, at arbejdsgangen kan forenkles ganske overraskende, og vel at mærke uden at retssikkerheden bliver mindre. Men det er naturligvis så også nødvendigt, at kontorerne inden for ekspeditionstiden er bemandede med de kompetente folk, og hvad det angår, tror jeg ikke, der er nogen i centraladministrationen og i styrelserne, der vil modsætte

sig afskaffelse af de såkaldte formiddagsben. Jeg har lyst til at sige om dem, at hemmeligheden ved dem er jo, at staten gennem en lang årrække har skaffet sig højt kvalificeret arbejdskraft til en meget billig penge. Det er at håbe, at tjenestemandskommissionen og økonomiministeren vil finde frem til den radikale ændring i aflønningen, som alene formår at løse dette problem.

Der er mange problemer vedrørende de enkelte styrelser, man kunne tage op, men det ville jo nok i nogen grad afspore denne debat, så den ikke fik den principielle karakter, som den vel nok bør have. Jeg kunne dog tænke mig at tage et enkelt område op, og undskyldningen for at gøre det må være, at det er et af de tværgående områder, altså et område, der berører flere ministeriers styrelser.

Staten er jo, når man ser på, hvor meget der bygges, landets største bygherre. Det, det drejer sig om for staten, er at tilfredsstille det offentlige byggebehov bedst muligt under hensyn til de forhåndenværende ressourcer af penge og kapacitet, herunder arbejdskraft. Men staten optræder jo ikke som én bygherre, vi har et utal af byggeadministrationer, hærens bygningstjeneste, Grønlands byggeadministration, undervisningsministeriets byggeorganer, noget tilsvarende i socialministeriet og herudover en række ret selvstændige byggeudvalg i tilslutning til større byggeopgaver — alt sammen med boligministeriet som en ret kraftesløs Vorherre, der svæver over vandene.

Man har vist lov at spørge, om denne spredning er rationel. Opnår man på denne måde den højeste effektivitet og den bedst mulige udnyttelse af ressourcerne? Og er det økonomisk at splitte sin indfyldelse som bygherre op på den måde? Jeg tror ikke, denne opsplitning tillader nogen økonomisk, endsige teknisk planlægning og nogen udnyttelse af de helt utvivlsomme fordele, der ligger i stordrift og i at være storefterspørger med næsten monopolistisk indflydelse på markedet. Her er der vist meget at indhente, hvis man vil spare nogle penge, men jeg er bange for, at rationelle løsninger på dette område fører steder hen, hvor rationaliseringsinteressen hos de forespørgende partier har sine begrænsninger.

[Ømann.]

Jeg vil gerne slutte af med dette som et eksempel på, at vi ikke bare skal have en administration, der er passiv i forhold til samfundets trivsel, og en neutral forvaltning.

Hilmar Baunsgaard: Da der for nogle år siden på det danske bogmarked udkom en engelsk bog under titlen „Parkinsons lov“, fik vi en af de virkelige bogsucceser. Det var en bog, der blev solgt i et efter danske forhold overordentlig stort oplag, og de, der ikke har læst bogen, har stiftet bekendtskab med dens indhold og dens titel på en sådan måde, at det efterhånden har sat sig som et begreb. Man må derfor erkende, at der her blev rørt ved noget, som både interesserede folk, og som man gerne ville være kritisk og — om evnerne gjorde det muligt — ironisk over for. Man må altså regne med, at der er rørt ved noget, som er et problem i Danmark.

Det, der derimod måske ikke i tilstrækkeligt omfang er gået op for os, er, at denne bog blev en bestseller, en succes over næsten hele verden. Det viser altså, hvad der er al mulig grund til at erindre sig, at det problem, der er sat til debat i dag, ikke er et specielt dansk problem. Det er et problem, der består overalt — i øvrigt uanset hvilket politisk system man betjener sig af. Der er en bekymring for, om den offentlige administration vokser for stærkt, og om den efterhånden præges af en sådan indavl, at bureaukratiet får for meget råderum.

Det er ganske klart, at vi alle har meget begrænsede forudsætninger for til fulde at forstå, hvordan forholdet er i Danmark sammenlignet med andre lande, og min forudsætning for at bedømme dette er også særdeles begrænset. Med disse begrænsede forudsætninger er det dog min fornemmelse efter det bekendtskab, jeg har stiftet med problemet i andre lande, at det næppe vil være berettiget at antage, at det er større i Danmark end i de fleste andre lande. Jeg har tværtimod en fornemmelse af, at der er ikke så få andre lande, hvor bureaukratiet og altså det administrative problem har antaget et omfang, der er endnu større end i Danmark.

Jeg tror ikke, det er så underligt, at man her står med et generelt problem, gældende for bogstavelig talt alle politiske systemer. Jeg tror, at det uundgåeligt må blive sådan, simpelt hen fordi den offentlige administration bygger på politisk arbejde og dermed på lovgivning, og der er det ved politisk arbejde og dermed lovgivning, at lovgivningen må anse det for vigtigere at tage hensyn til befolkningsgrupper og disses ønsker end til administrativ effektivitet. Derfor må man gøre sig klart, at offentlig administration ikke lader sig bedømme ud fra en sammenligning med almindelig privat erhvervsadministration. Det er ganske klart, at man må stræbe efter at få den mest effektive administration — en sådan bestræbelse må være et uafviseligt krav — men den mest effektive administration under respekt af det hensyn, som må være det væsentligste i politik og i offentlig lovgivning: at man stræber efter at lægge tilværelsen til rette under videst mulig hensyntagen til befolkningsgruppernes behov og i stort omfang til befolkningsgruppernes ønske. Det vil altså sige, at opstår der en interessekonflikt mellem hensynet til befolkningsgrupperne og deres ønsker og muligheden for effektiv administration, så må det generelt være rigtigt at sige, at hensynet til den effektive administration må vige for hensynet til befolkningsgruppernes behov og ønsker.

Derfor vil det nok også være overordentlig vanskeligt at tro på, at man kan få en sådan grad af effektivitet i rationaliseringsbestræbelserne hos det offentlige, at der ikke bliver noget grundlag tilbage for kritik. Man gør sig ikke altid klart — og har heller ikke altid muligheder for at gøre det i befolkningen — at der er en politisk baggrund for det meste af den administration, vi har, og at der er en politisk baggrund, som gør, at rationelle ønsker ikke kan få lov til at slå igennem, simpelt hen fordi de ville stride mod det hensyn, man har ønsket at tage til befolkningsgrupper. Men det er jo ikke det samme, som at der slet ikke er muligheder for rationalisering, og jeg synes også, at det dels af den redegørelse, som allerede er kommet fra administrationsrådet, dels af den redegørelse, ministeren gav i dag, med megen tydelighed

[Hilmar Baunsgaard.]

fremgik, at der virkelig bliver gjort noget, men også, at man støder på vanskeligheder, dels på grund af de hensyn, jeg her har omtalt, dels selvfølgelig på grund af, skal jeg sige visse systemmæssige problemer. Det er uundgåeligt overalt, hvor man stræber efter rationalisering.

Den Parkinsons lov, jeg nævnte indledningsvis, har man måske misforstået derhen, at man tror, den kun har været en illustration af den offentlige administration. Har man læst den tilstrækkelig grundigt, vil man i den også finde eksempler på, at det går stort set ligesådan, hvis private virksomheder vokser sig for store. Men det er klart, at man i den offentlige administration må være indstillet på at acceptere det vilkår, at man i særlig grad er og efter min opfattelse skal være underkastet kritik. Derfor må man også efter min opfattelse i højere grad end hidtil effektivisere bestræbelserne for at få en mere rationel arbejdsgang, hvor dette er gør ligt under respekt af de hensyn, jeg nævnte indledningsvis.

Jeg har slet ingen baggrund for gennem eksempler at kunne fremsætte påstande om, at der er ringere, dårligere tilstande i nogle dele af administrationen end i andre, og når jeg derfor nævner et eksempel, beder jeg om, at det ikke optages hverken som en kritik af det specielle område eller som et udtryk for, at der her er noget, som er ganske særlig kritisabelt. Jeg gør det, fordi jeg tror, at det eksempel, jeg nu vil nævne, i og for sig på ganske udmærket måde kan tjene til at illustrere, dels hvad det er, der kan skabe den irritation, som fører til den totale manglende forståelse for den offentlige administration, som gør sig gældende mange steder, dels at der er ting, som man selv under respekt af de hensyn, jeg nævnte indledningsvis, ville kunne rette.

Sidst i september måned i år, altså for en 3 uger siden, blev der fra undervisningsministeriet udsendt nye regler for beregning af vikartimer i gymnasiet. De nye regler træder i kraft fra 1. august 1966, ikke 1. august 1967, men for mere end 1 år siden, men meddelelsen om, at de trådte i kraft for mere end 1 år siden, kommer først for nogle få uger siden. Jeg ved ikke, om man rigtig gør sig klart, rigtig har en forestilling om,

hvad det koster af ekstra administration både lokalt og centralt, for det vil jo sige, at samtlige vikartimer tilbage gennem mere end et år skal gennemgås og omregnes. Der ville kunne findes andre eksempler. Om jeg ellers husker ret, var det i sidste samling, vi diskuterede et lignende tilfælde med kørselsgodtgørelse til embedsmændene, hvor der også var tale om en mere end 1 år gammel regulering. Det er klart, at noget sådant dels yder et stærkt bidrag til, at administrationen vokser, dels stærkt bidrager til at skabe manglende forståelse for de administrative organer.

Måske var det dog endnu mere væsentligt end at få fremdraget sådanne eksempler at få understreget ved en debat som denne, at hovedårsagen til, at administrationen dels er vokset, dels nu er vanskelig at begrænse, ligger i selve lovgivningen. Dette skyldes dels de hensyn, jeg nævnte indledningsvis, men vel også, at ingen her i folketinget helt oprigtigt vil kunne hævde, at man altid har det fulde overblik over virkningerne rent administrativt af de lovforslag, der vedtages, og dernæst hvilken overensstemmelse der er mellem det aktuelle lovforslag og andre på samme område allerede gældende love.

Min partifælle hr. K. Helveg Petersen skrev for ikke så forfærdelig længe siden en kronik i Politiken, hvor han udkastede den tanke, at vi i folketinget skulle tage et sabbatår i lovgivningen, forstået på den måde, at man skulle stræbe efter at få et folketingsår med en stærk begrænsning af lovgivningen. Jeg har en fornemmelse af, at ikke alle tog dette forslag helt alvorligt, men jeg vil alligevel henstille, at man tog sig tid til at eftertænke, om der trods alt ikke her blev rørt ved et problem.

Det er klart, der er lovgivning, som er nødvendig af hensyn til den udvikling, som vi ønsker; det er klart, at man kunne aldrig nå den, efter mange borgeres opfattelse, idealtilstand, at der i et år slet ingen love blev lavet, men man kunne godt stræbe efter at tage det skridt hen mod en rationalisering, at man fandt det væsentligere et år at dybdegrave, som vi nu engang kalder det i folketingsproget, hele problemet omkring sammenhængen mellem en række forskellige lovforslag inden for samme område. Jeg synes, vi skal spørge os selv

[Hilmar Baunsgaard.]

alvorligt her i folketinget, hvor ofte vi har tilstrækkeligt kendskab til den sammenhæng, der må være i lovgivningen, og om ikke det skulle være muligt at få en sammenfatning af mange lovforslag på samme område. Hvis det var muligt, ville det jo dels betyde en rationel forenkling, dels at der ikke på samme område eksisterede love med modstridende administrative beføjelser. Jeg tror, vi alle har en fornemmelse af, at det gør der nu og da, og når det giver anledning til manglende forståelse, manglende konsekvens i administrationen, ja, så er det jo i hvert fald ikke administrationens fejl, så er det lovgivningens.

Jeg vil gerne til slut sige, at jeg anser det for væsentligt, at alle partier i folketinget medvirker til at sikre den mest hensigtsmæssige planlægning, både fysisk og økonomisk. En vis planlægning er under alle omstændigheder forudsætningen for en rationel administration. Og jeg vil da også gerne sige i anledning af de bemærkninger, som hr. Lysholt Hansen gjorde, at det gælder efter min opfattelse også de offentlige investeringsplanlægninger. Vi er i det radikale venstre uden forbehold enige i den betragtning, at det ville være naturligt, om folketingets øvrige partier deltog i arbejdet i folketingets investeringsudvalg i den form, at man virkelig var med til en grundig bearbejdelse og bedømmelse af de samlede investeringsplaner. Men må jeg ikke sige til hr. Lysholt Hansen, som jo er formand for udvalget, at når der er så stort et flertal for denne indstilling, som hr. Lysholt Hansen selv refererede der var, så er det et spørgsmål, om han som formand ikke nu skulle drage omsorg for, at man så gik i gang, selv om der ikke er en almindelig enighed mellem alle partier. Jeg tror, det er væsentligt, at vi erkender, at vi alle står med et fælles ansvar for lovgivningen. At de tekniske detaljer ofte må ligge hos regeringen, er en anden sag, men det er ganske klart, at vi her alle dels må føle os under anklage, dels må føle et ansvar for afhjælpning af vanskelighederne.

Niels Westerby: For en del år tilbage gengav Storm Petersen i en vittighedstegning en situation fra centraladministrationen. Det drejede sig om en borger, der

var oppe at besøge en kontorchef i kirkeministeriet, og borgeren startede med at sige til kontorchefen: her er mange fluer i dag i kontoret. Hvorpå kontorchefen så eftertænksom ud og sagde: nå, mener De det? I dag er her 77.

Sådan er det naturligvis ikke i centraladministrationen eller i dansk forvaltning, det er det hverken på det lokale eller på det centrale plan, og sådan er det heller ikke i kirkeministeriet, men det anskueliggør nogle forestillinger i befolkningen om administrationen, som er stærke. Der er et krav om en hurtig, en billig, en effektiv administration, der kan løse de opgaver, der bliver stillet til den.

Det første spørgsmål, man må stille sig, er så: hvad kan vi gøre for, at det ikke bliver værre? Der ville jo være meget vundet, hvis vi kunne undgå i de kommende år at få en vildtvoksende administration.

Her vil jeg for det første sige, at vi bør nok i folketinget rette kravet ind først mod os selv. Det vil jo være meget almindeligt, at politikerne siger, det er administrationens skyld, at den vokser uhensigtsmæssigt, og det vil ofte være almindeligt, at administrationen siger, at det er politikernes skyld, at den ikke får retningslinjer, så den ikke vokser vildt. Sådan kan man strides om skyld og ansvar, men sandheden er vel, at de er at finde begge steder.

Jeg tror, at vi her i folketinget i det daglige lovgivningsarbejde, hver gang vi har en lov til behandling, i meget høj grad skal se på de administrative konsekvenser af den pågældende lov. Vi burde i højere grad i folketinget have sagkyndig bistand, også administrativt sagkyndig bistand, til hjælp for folketingsgrupperne, således at vi var i stand til i folketinget, uden at kontakte centraladministrationen ved hjælp af ministrene, selvstændigt at vurdere, om der nu er uheldige administrative konsekvenser af det lovforslag, man i øjeblikket er ved at udforme og behandle og vedtage. Jeg tror, der vil kunne vindes meget ved, at folketinget gør en mere aktiv indsats på det administrative felt, og på dette felt som på mange andre felter tror jeg at en sagkyndig bistand, selvstændig for de forskellige folketingsgrupper, vil være et uvurderligt gode.

Dernæst tror jeg, det vil være meget

[Niels Westerby.]

vigtigt, at regeringen påtager sig det selvstændige ansvar, som den har, ved i højere grad ved lovforslags fremsættelse for folketinget at pege på de administrative konsekvenser af det vedkommende lovforslag. Dette spørgsmål bør være fuldt oplyst og belyst ved sagens forelæggelse for folketinget, og ved enhver ændring, der sker i folketinget, indføjelser af dispensationsbestemmelser osv., bør det også blive fuldt belyst og oplyst, hvad de administrative konsekvenser vil være.

Det er jo således i det daglige arbejde i folketinget, at der ved lovens udformning er et krav om millimeterretfærdighed; alle interesser skal tilgodeses. Man må gøre sig klart, at vil man det, og det kan en gang imellem være berettiget, fører det også til en række administrative konsekvenser, en dyr og langsommelig administration og alt det, som alle i og for sig er ked af. Jeg ville i og for sig synes, at det var en god ting, om man videreførte den tanke, som man har gennemført ved at oprette et lovkontor, der skal se på de juridiske sider af lovforslagene, ved også i centraladministrationen at have, om jeg så må sige, et administrationskontor, der havde det som en specialopgave at belyse hvert enkelt lovforslags administrative konsekvenser, således at vi undgår, at tingene bliver værre.

Selvfølgelig er administrationsproblemet et almindeligt problem i hele verden, og dansk centraladministration og lokaladministration kan vel måle sig med de bedste i verden, både hvad angår ærlighed og hurtighed og effektivitet. Men på den anden side må vi erkende, at vor administration og forvaltning ikke er tilfredsstillende ud fra de mål, som vi gerne vil sætte os og have opfyldt med hensyn til administrations virke.

Jeg tror, det ville være en uhyre nyttig ting som retningslinje for administrationens udformning i Danmark, om man i højere grad tænkte på at styrke den lokale administration. Jeg tænker her både på den statslige administration og på den kommunale administration. Jeg tænker for den statsliges vedkommende især på amtmændene og på politimestrene, som jo efter gammel tradition er over- og underøvrighed, men navnlig og især tænker jeg på

den kommunale forvaltning, på det kommunale selvstyre. Det er meget vigtigt at gøre det kommunale selvstyre mere slagkraftigt og mere effektivt. Vi forestiller os i liberalt centrum, at det vil blive nødvendigt at inddеле landet i landsdele, i regioner, 7-9, der bliver så store og slagkraftige og effektive, at det vil være muligt at lægge en meget stor del af administrationen derud. Jeg tror, det er en retningslinje, som man i regeringen og folketinget skal have for øje, så vidt muligt at lægge administrative beføjelser ud til politimestrene og amtmændene og navnlig ud til det kommunale selvstyre og nogle regioner, der er så store, at de er i stand til at løse opgaven.

Dette at gøre forvaltningsafgørelserne mere lokale eller decentraliserede vil selvfølgelig rejse et nyt problem, nemlig dette, at borgerne har krav på en lige behandling, en ensartet behandling. Det vil selvfølgelig være svært at få gennemført, hvis man spreder afgørelserne lokalt, men man må kunne løse problemet ved at give adgang til at indbringe sagerne for centraladministrationen. Men så er nissen jo flyttet med, så er det igen centraladministrationen, der skal bære det store læs. Jeg tror snarere, man skal have sin opmærksomhed henvendt på de løfter, der var fremme i forbindelse med vedtagelsen af grundloven af 1953, om at oprette forvaltningsdomstole her i landet. Jeg tror, at sådanne forvaltningsdomstole ved en decentraliseret forvaltning vil kunne sikre, at alle borgere, uanset hvor de bor, får en ligelig behandling i forhold til loven. Borgerne skal selvfølgelig have deres ret, heller ikke mere end deres ret, men det kan man vel vanskeligt sikre sig, uden at man får det korrektiv til den lokale forvaltning, der hedder oprettelse af forvaltningsdomstole.

Jeg har naturligvis som alle de andre ordførere bemærket mig økonomiministerens meget detaljerede og udførlige, måske også på visse punkter lidt kedsommelige redegørelse for de bestræbelser, der er i gang for at gøre administrationen mere hensigtsmæssig. Jeg vil gerne henlede opmærksomheden på et forslag, vi fra liberalt centrum flere gange har rejst over for regeringen og her i folketinget. Det går ud på, at man ved siden af administrationsrådet, der arbejder på et bredt felt over

[Niels Westerby.]

hele administrationen, prøver på at plukke nogle enkelte styrelser, et par styrelser, ud og beder nogle folk udefra, der er kyndige med hensyn til administration i privatvirksomheder, helst også i offentlig virksomhed, om at prøve på for én styrelses vedkommende at arbejde i et udvalg på 3-4-5 mand og undersøge, om der kan foretages en rationalisering af vedkommende styrelse. Jeg tror, at man herigennem vil kunne indvinde nogle erfaringer og få nogle forslag, som ville kunne være til nytte for den videre udvikling af dansk administration, og jeg kan ikke se, at det vil være rigtigt at lade administrationsrådet forhindre, at der bliver aktivitet og initiativ på anden måde og ud fra andre synspunkter.

Jeg tror, at det vil kunne blive et væsentligt bidrag at få et par udvalg med folk udefra, der kunne koncentrere sig hver om én styrelse og udarbejde forslag til rationalisering af virksomheden. Vi er naturligvis klar over i liberalt centrum, at man lider næsten Tantalos' og Sisyfos' samlede kvaler, hvis man skal komme med et forslag — og gennemføre det, navnlig gennemføre det — om en virkelig forenkling og effektivisering af administrationen.

Den debat, der har været i dag, har måske stået i omvendt forhold til de forventninger, der stilledes til forløbet af denne debat. Men jeg tror nu alligevel, at der er sat en række ting i gang, og jeg kan da også mærke, at regeringen arbejder med tingene, selv om jeg vel nok vil mene, at der kunne arbejdes lidt mere.

Jeg vil gerne pille en enkelt, mindre ting frem, som jeg synes er uhyre uheldig. Jeg synes, at den udvikling, der har været omkring jordlovsudvalget, er meget uheldig. Nu har vi haft 3 undersøgelser af jordlovsudvalget og dets administrationsforhold inden for de sidste 10 år, og så er revisionsdepartementerne kommet med en række betragtninger over emnet, og statsrevisorerne, folketingets revision, har kigget på det, og hvad er man så blevet enig om? Inden for 10 år at sætte den fjerde undersøgelse i gang.

Det er vor opfattelse i liberalt centrum, at mange opgaver, som ikke længere er nyttige, udføres af jordlovsudvalget og dets administration, selv om der selvfølgelig er

en del opgaver, som er nødvendige og stadig væk må udføres og klares. Men vi er i hvert fald nået frem til den konklusion, at jordlovsudvalget uden skade kan nedlægges, og at de funktioner, det er nødvendigt at fortsætte med, bør henhøre direkte under landbrugsministeriet. Hvorfor skal en sådan sag behandles så langsomt, jeg havde nær sagt så uendelig langsomt? Jeg kan i hvert fald slutte med at sige, at hvis der ikke snart sker noget på det felt, så vil liberalt centrum tage denne sag op igen her i folketinget.

Økonomiministeren (Ivar Nørgaard): Det forekommer mig, at der er forholdsvis stor enighed mellem alle folketingets partier om rationaliseringens nødvendighed og også om, hvilke midler man bør anvende i den kommende tid. Jeg har ikke ved at lytte til ordførernes indlæg konstateret nogen uenighed i forhold til den redegørelse, jeg gav, og jeg har flere gange kunnet konstatere, at man har foreslået de samme fremgangsmåder, som vi er i fuld gang med. Man har flere gange påpeget, at man savner resultater, men man kan jo ikke vente meget hurtige resultater af udviklede undersøgelser. De områder, på hvilke der er sat i gang, og hvor man har presset tempoet op, er jo alle netop dem, der er berørt fra ordførernes side. Jeg håber da, at vi på mange af disse felter får mere gang i undersøgelserne og får flere undersøgelsesresultater, end vi har set tidligere. Det nuværende administrationsråd er også helt indstillet på en mere intens bearbejdelse af stoffet fra de enkelte styrelser, ligesom styrelserne selv, som jeg redegjorde for det, er i fuld gang med at intensivere rationaliseringsarbejdet.

En oprensning af, hvad der faktisk er gjort i de enkelte styrelser, må blive temmelig lang; det blev den, og jeg beklager over for hr. Niels Westerby, at den også kom til at virke lidt kedelig. Men man kan naturligvis krydre denne debat om administrationsproblemer med citater af Finn Søeborg, Storm Petersen og Parkinson, hvad ordførerne jo også gjorde.

Der har været stillet enkelte spørgsmål. Hr. Poul Schlüter spurgte, hvorvidt vi fik noget ud af de samtaler, som jeg havde med

[Økonomiministeren.]

mine kolleger vedrørende de konkrete undersøgelser, der var foretaget af administrationsrådet. Jeg mener, jeg svarede på det før; men jeg skal gerne gentage, at de på alle de områder, vi behandlede, medførte resultater, der var på linje med det, administrationsrådet havde foreslået.

Det, der har været så stærkt omtalt i aviserne, administrationsrådets sekretariats drøftelser med finansministeriets embedsmænd, er ikke en sag, administrationsrådet har behandlet i rådet, og den har ikke været forelagt mig som en rådssag. Der foreligger altså ikke et forslag fra administrationsrådet, og derfor er det ikke noget, jeg har taget stilling til. Jeg mener, at sådan bør det være, for hvis sekretariatet i administrationsrådet skal bistå de enkelte styrelser med detaljeret, konkret arbejde, kan det jo ikke være meningen, at sekretariatet skal fremlægge ting til offentliggørelse og drøftelse med mig, medens et sådant samarbejde pågår.

Hr. Poul Schlüter spurgte, om vi ville være med til at offentliggøre administrationsrådets forslag, og dertil vil jeg sige: for så vidt angår de tværgående forslag — de forslag, der indeholder de centrale administrative nyordninger — om forholdet mellem departementer og direktorater og alle de ting, vi har nævnt, er det klart, at noget sådant bør offentliggøres og også vil blive det. Når det derimod drejer sig om bistandsarbejde over for de enkelte styrelser, kan der i hvert fald kun være tale om offentliggørelse, når der foreligger færdigt udarbejdede rapporter, som rådet har taget stilling til. Jeg for mit vedkommende vil ikke have noget imod at undersøge, om sådanne rapporter i alle tilfælde burde offentliggøres. Jeg er positiv over for det, jeg ser ingen grund til at skjule noget sådant; jeg ved ikke, om de, der foretager undersøgelserne, og styrelserne kan have begrundelser for, at det muligvis ikke skal offentliggøres, men det kan vi da lytte til.

Hr. Poul Schlüter var inde på båsyste-

met i den offentlige administration og anbefalede, at dette blev løst eller afskaffet. Det er helt i overensstemmelse med de synspunkter, jeg har, og det er også i overensstemmelse med de synspunkter, der ligger i den skitse fra tjenestemandskommissionen, på grundlag af hvilken underudvalget nu har arbejdet. Jeg har forstået, at man vil fremkomme med forslag, hvorved ansættelsesområderne bliver større, således at man i stor udstrækning får ophævet båsystemet.

Jeg vil gerne gentage vedrørende rådets sammensætning, som hr. Poul Schlüter også stillede spørgsmål om, at jeg finder, at det er mest i overensstemmelse med det kommissorium, vi har givet for rådets arbejde, at der er en tilstrækkelig repræsentation fra styrelsescheferne, og at det relative forhold mellem offentligt ansatte og folk fra det private erhvervsliv efter min opfattelse derfor er fornuftigt og fortsat bør være, som det er nu. Jeg gør opmærksom på, at det udvalg, der i sin tid afgav betænkning om nedsættelse af administrationsrådet, blandt sine medlemmer også havde en fremtrædende erhvervsrepræsentant, som havde deltaget gennem mange år i arbejdet med en rationalisering af den offentlige administration — det var en kendt bryggeridirektør — og han var enig i, at det måtte være sådan. Jeg har siden talt med mange repræsentanter fra det private erhvervsliv om administrationsrådets arbejde, og jeg har også talt med dem, der er medlemmer af administrationsrådet — også den ene af dem, der nu forlader det, bankdirektøren. Det er mit indtryk, at de mennesker fra det private erhvervsliv, der har deltaget i dette arbejde, alle har den opfattelse, at der bør være en fyldig repræsentation af centraladministrationens ledere i rådet, fordi det er dem, der skal gennemføre de administrative foranstaltninger i deres egne styrelser, og fordi de har langt mere kendskab til de ting, man skal rationalisere, end private folk. Det vil være totalt umuligt at sætte en række pri-

[Økonomiministeren.]

vate erhvervsdirektører til alene at rationalisere administrationen. Det vil tage tid blot at sætte dem ind i de problemer, der er, og derfor bør der være repræsentanter for begge sider, både for den offentlige sektor og den private sektor, i rådet.

Hr. Ib Thyregod nævnte 4 punkter, nemlig decentralisering af administrationen, moderne kontormetoder, ingen anvendelse af overkvalificeret arbejdskraft og ønske om bedre klima på arbejdspladsen. Det er alle punkter, vi fra regeringens side også går ind for, og det er noget, der arbejdes med. Spørgsmålet om en decentralisering er navnlig af betydning i det arbejde, der i øjeblikket gøres vedrørende planlægningen, idet det — som hr. Ib Thyregod også var inde på. — er centralt at få lagt større dele af administrationen ud på lokale enheder, altså både lokalt styrede enheder, kommunerne, og på dekoncentrerede statsstyrede områder. Det arbejdes der med i regeringens planlægningsudvalg, og der foregår også blandt embedsmændene en analyse af, i hvilket omfang man kan gennemføre en decentralisering, såvel af den fysiske som af den økonomiske planlægning. Vi er inde på, at jo mere vi kan lægge ud på de lokale enheder, des bedre. Men det er vanskeligt at nå et resultat på dette område, så længe man endnu ikke har afgjort strukturen, så længe man endnu ikke har fastlagt antallet af kommunale enheder.

Arbejdet med moderne kontormetoder, EDB-teknik, har jeg omtalt; jeg har også omtalt tjenestemandskommissionens skitse, som bl. a. nævner bestræbelserne for at vurdere arbejdet, funktionerne — netop det, hr. Ib Thyregod var inde på — at fastlægge lønningerne efter en sådan vurdering og undgå anvendelse af overkvalificeret arbejdskraft. Det bedre klima er også noget, vi er fuldt enige om at man bør stræbe henimod; bl. a. tror jeg i overensstemmelse med, hvad hr. Ømann sagde, at staten bør gå i spidsen med hensyn til en demokratisering af arbejdspladsen. Vi bør sikre, at medarbejderne får medindflydelse, og det kan vi godt gøre i mindst samme tempo, som man gør det ude på det private arbejdsmarked; jeg mener endda, vi kan gøre det i et noget hurtigere tempo.

Koordineringen bliver behandlet såvel i

tjenestemandskommissionen som i socialreformkommissionen; de problemer, hr. Ib Thyregod rejste her, bliver altså behandlet begge disse steder, og man er i gang med at finde en løsning på dem.

Hr. Ib Thyregod rejste den tanke, at man her i folketinget kunne nedsætte et udvalg — jeg forestiller mig, at det skulle være som afslutning på denne debat — der kunne modtage oplysninger fra mig om rationalisering. Det kan jeg naturligvis ikke have noget imod. Hvis folketinget ønsker at nedsætte et udvalg, der vil modtage oplysninger om det arbejde, der foregår i administrationsrådet, og det øvrige arbejde, jeg har kendskab til vedrørende rationalisering, er jeg for mit vedkommende selvfølgelig parat til at møde op i dette udvalg, når det ønskes, og give de meddelelser, man måtte ønske.

Hr. Ømann omtalte afskaffelsen af formiddagsstillingerne. Jeg er enig i, at det ville være ønskeligt at få disse afskaffet og i forbindelse med en radikal omlægning af lønningssystemet at få afskaffet flest muligt af de såkaldte „ben“, biindtægterne, få afskaffet honorarer og andre bestillings-tillæg og alle andre former for tillægsløn i det omfang, det overhovedet er praktisk muligt. Jeg ved også, at det er i denne retning, man arbejder i tjenestemandskommissionen.

Jeg tror, det er rigtigt, som hr. Ømann sagde, at der kunne vindes noget ved en koordinering inden for byggeadministrationen; det er også til undersøgelse, og som jeg bebudede i redegørelsen, vil der komme en beretning om denne undersøgelse, formentlig i dette år.

Hr. Hilmar Baunsgaard gjorde opmærksom på, at det problem, vi står over for, ikke er et særligt dansk problem. Det er et problem, man kender i alle lande på samme udviklingsstade som vort; derfor kan vi lære af de undersøgelser, man har foretaget i andre lande, derfor kan vi lære af det arbejde, man gør i andre parlamenter og administrationer for at simplificere den offentlige administration, og det forsøger vi også at gøre ved at fremskaffe materiale fra disse lande. Vi kan jo ikke mindst lære af de lande, der minder mest om vort i parlamentarisk og administrativ opbygning, vore nordiske nabolande, og det er da også

[Økonomiministeren.]

sådan, at hver gang man skal forsøge sig ad nye baner, drager man til Oslo og Stockholm for at se, hvad der er sket dér, og indhenter deres betænkninger, hvad man i høj grad også har gjort på det administrative område.

Til hr. Niels Westerby vil jeg gerne sige, at regeringen har taget initiativ til, at de administrative konsekvenser af nye love bliver klargjort i bemærkningerne til lovforslagene, og det er vi fortsat sindede at gøre; det gør vi i øvrigt på opfordring fra administrationsrådet. Jeg er ikke sikker på, at et administrationskontor, som skulle være en parallel til lovkontoret i justitsministeriet, ville være særlig fordelagtigt til belysning af de administrative konsekvenser over for folketingsmedlemmerne. Det er min opfattelse, at det er lettere at finde frem til de administrative konsekvenser inden for de enkelte styrelser, end det ville være for et særligt kontor, som var trukket ud af alle styrelserne og sad et centralt sted, fordi der er så megen administrations-teknik, som man kun kender de enkelte steder, der skal frem, for at de administrative konsekvenser kan vurderes. Men jeg er da enig i, at man bør gøre, hvad der overhovedet er muligt for at fremlægge og måle de konsekvenser, der kan måles.

Jeg vil gerne slutte med at sige, at jeg er positivt stemt for at nedsætte et udvalg, og at jeg for mit vedkommende vil bringe oplysninger frem til dette udvalg i det omfang, det ønskes, fra det område, der sorterer under økonomiministeriet — og det drejer sig altså om personaleadministration og om det arbejde, administrationsrådet beskæftiger sig med.

Ordføreren for forslagsstillerne (Poul Schlüter): Jeg må begynde med en bemærkning til den socialdemokratiske ordfører, hr. Lysholt Hansen. Jeg synes, det var en ejendommelig tale, han holdt. Han udtrykte det synspunkt, at det, som lå bag de tre partiers initiativ med at fremsætte denne forespørgsel til ministeren, var, at vi ønskede at tage et partipolitisk stik hjem. Nu må jeg først sige, at man kan nu altså tage partipolitiske stik hjem, som er sagligt retfærdiggjort. Men når hr. Lysholt Hansen siger, at vor forespørgsel har haft en

usaglig formulering, så kan jeg slet ikke følge med. Hans tale havde en så misforstået karakter, at man næsten kunne tvivle på, om han havde læst teksten til forespørgslen, for den var jo strengt saglig og ganske seriøs. Vi har bedt ministeren redigere for resultaterne af de hidtidige rationaliseringsbestrebelselser og over for folketinget løfte sløret for, hvilke planer han har om at intensivere arbejdet. Kan noget være mere sagligt?

Det kan da ikke være rigtigt, at hele dette store problemkompleks ikke skulle komme folketinget ved. Det er et centralt offentligt anliggende, og det er i høj grad et berettiget emne at tage op til drøftelse her i folketinget. Det er der da også mange andre kredse der mener. Jeg har hæftet mig ved en uhyre interessant ledende artikel i metalarbejdernes blad for oktober 1967. Dér siger man om væksten i administrationen, at

„det er måden, den vokser på, der må være under stadigt opsyn. Offentligheden har krav på at vide besked om, hvad der sker på disse områder.“

Og man fortsætter:

„Det er nødvendigt, at der tages hårdt fat på opgaven med at gøre også de øvrige vitale dele af samfundet lige så effektivt drevne som industrien. Vi har ikke så forfærdelig megen tiltro til, at administrationens egne embedsmandschefer kan klare den sag.“

Det er den samme synsmåde, der ligger bag, når vi har rejst debatten her i dag, og jeg kan slet ikke begribe, at hr. Lysholt Hansen har fundet det utidigt, at vi har rejst dette store spørgsmål i folketinget.

Hr. Lysholt Hansen talte meget om folketingets ansvar i hele denne forbindelse. Og det er jeg i og for sig ikke uenig i, for det er da klart, at mange af de beslutninger, som vedrører forvaltningen, er af politisk karakter og kommer for her i folketinget. Men det er nu ikke dem alle, der gør det. Administrationens daglige ledelse, ansvaret for forvaltningens funktion, er først og fremmest regeringens og især økonomiministerens. Men jeg erkender gerne, at folketinget skulle lægge sig på sinde — og det gælder jo også regeringen — om ikke lovene skulle færdiggøres på et tidligere tidspunkt. Er det f. eks. rimeligt, at den årlige lignings-

[Poul Schlüter.]

lov kommer frem i år så sent som til første behandling i morgen? Risikerer vi ikke, at det går, som det ofte er gået, at denne lov vedtages så sent, at vi skaber enorme problemer for kommunerne, som skal være klar med selvangivelserne i årets begyndelse? Det er igen et planlægnings- og forberedelsesproblem. Det er igen et spørgsmål om, at regeringen skal have sin lovtæst klar til fremsættelse her i folketinget så tidligt og så gennearbejdet, at vi kan være klar med det endelige resultat så betids, at vi ikke skaber administrative vanskeligheder for andre offentlige myndigheder, kommunerne. En for sen vedtagelse af love med hastig ikrafttrædelse er ingen god skik.

Må jeg vende mig til ministeren. Jeg var glad for, at ministeren omsider tog fat på en besvarelse af i hvert fald nogle af de problemer, jeg havde rejst i mit første indlæg. Men når han siger, at han ikke ved at lytte til ordførertalerne her i dag, og altså heller ikke til mine betragtninger, har fået indtrykket af, at der foreligger nogen nævneværdig uenighed om dette store spørgsmål, så må jeg sige, at ministeren må have lyttet dårligt. Han svarede ikke på en række af de betragtninger, jeg førte frem om en rationel tilrettelæggelse af hovedprincipperne i forvaltningen, og jeg må sige, at ministeren i sin tale — skønt den var lang, og skønt han kunne nævne en række enkelt eksempeler, som viser, at man er kommet et stykke med kontorrationaliseringen — bekræftede, at det er på kontorrationaliseringsområdet, der hidtil er sket noget, og at alt for lidt initiativ er taget, hvor det drejer sig om det afgørende, strukturrationaliseringen.

Jeg vil nøje følge, om ministeren sætter i værk den tanke om offentliggørelse af administrationsrådets forslag, som jeg forstod at ministeren ikke var ganske afvisende over for. Ministeren reserverede sig ligesom lidt og sagde, at når administrationsrådets forslag har tværgående karakter, så kunne vi offentliggøre dem. Jeg tror, vi skal gå langt, langt videre. Jeg tror, det spiller en direkte rolle for mulighederne for forslagernes gennemførelse, at folketinget og også andre i offentligheden får en mulighed for at kontrollere, at det virkelig bliver til noget,

at der ikke blot skrives betænkninger, men at forslagene også gennemføres.

Ministerens svar på mine betragtninger om administrationsrådets sammensætning synes jeg ikke kan holde. Jeg ved, at det er pålagt styrelsescheferne at have ansvaret for rationaliseringsbestræbelser gennemførelse inden for hver sit område; det er naturligt. Men igen: man kan vel ikke vente, at det store, det gennemgribende, skal komme på initiativ af styrelsens egen chef, fordi han let bliver fastlåst i den gamle forvaltningsmæssige tradition. Jeg forstår udmærket, at styrelsescheferne skal være repræsenteret i administrationsrådet, men derfra og til, at de skulle udgøre rådets flertal, er der jo unægtelig også et meget langt og efter min opfattelse for langt spring. Selvfølgelig kan det være praktisk, at den styrelseschef, hvis forvaltningsområde man har til behandling, er repræsenteret i en vis fase af administrationsrådets drøftelser, men at styrelsescheferne skulle udgøre flertallet i administrationsrådets daglige arbejde, er en ganske anden sag. Jeg tror, der ville komme flere initiativer på rationaliseringsområdet, hvis rådet havde en ganske anderledes uafhængig placering i forhold til den daglige forvaltning.

Ministeren siger, at der er en menneskelig tendens til at være modvillig over for andres forslag, medens man har sympati for sine egne. Det kan nok være, men hvis resultatet af at lægge denne menneskelige erfaring til grund bliver, at initiativerne udebliver, så er det jo skidt. Derfor tror jeg, at det måtte være rigtigt, om administrationsrådet var således sammensat, at man først og fremmest brugte den dygtigste ekspertise, man kunne hente udefra. Jeg mener ikke, at, som ministeren sagde, erhvervsdirektører skulle udgøre et flertal af administrationsrådets medlemmer, for de har heller ikke i almindelighed den erfaring, vi her skal trække på. Det, det drejer sig om, er de dygtigste eksperter i rationalisering; det er dem, det gælder. Disse kræfter er ikke, så vidt jeg kan bedømme det, trukket tilstrækkeligt ind i arbejdet i dag, og jeg synes, ministeren ser helt galt på spørgsmålet, når han stadig vægrer sig ved at trække folk udefra, som er uafhængige og har erfaringen, ind i arbejdet.

[Poul Schlüter.]

Der er ingen tvivl om, at uddannelsen af tjenestemændene også spiller en stor rolle for mulighederne for en effektiv forvaltning. Der er peget på, at vi ikke har en uddannelse i Danmark, som direkte peger imod stillinger inden for statsadministrationen. Den juridiske uddannelse eller polituddannelsen peger ikke direkte derimod. Netop derfor er det betydningsfuldt, at man tilrettelægger en efteruddannelse — og jeg tror slet ikke, vi her er kommet langt nok — som giver en chance for at blive bekendt med ledelsesfunktionen, der jo i den offentlige administration ligesom i det private erhvervsliv er det afgørende for, om lederen skal kunne klare sine opgaver. Rationaliseringslogans som lønsomhed el. lign. lader sig måske ikke direkte overføre til statsforvaltningen, men alligevel har sådanne begreber med effektiviteten at gøre; og at man med en let moderation i statsforvaltningen kan bygge på de samme lønsomheds- og effektivitetsmetoder, som har erfaring bag sig i erhvervslivet, tror jeg er noget, man skal have øjnene åbne for.

Må jeg sige til sidst, at jeg tror, denne debat har været nyttig. Den har vist ministeren, at folketinget ikke kan acceptere den tanke, at administrationsrådets virksomhed er et emne, som tinget ikke skal følge. Jeg tror, det er rigtigt, at folketinget fra tid til anden tager en samlet drøftelse, hvor man vurderer, om vi er nået langt nok i rationaliseringsarbejdet — og det er vi ikke; det er stadig mit indtryk, at i alt for mange tilfælde har vi foretaget analyser, er der blevet skrevet betænkninger, er der blevet produceret indstillinger, men deres gennemførelse er trukket ud. Jeg tror, at ministeren skulle lægge sig på sinde, at den opgave og det ansvar, han — og først og fremmest han — her har, burde han vie en hovedpart af sine kræfter til.

Lysholt Hansen: Hr. Poul Schlüter syntes, det var en ejendommeligt tale, jeg holdt, og jeg opfattede det ikke rosende — sådan var det nok heller ikke ment. Men jeg skal så rose hr. Poul Schlüter og sige, at jeg faktisk synes, det var en virkelig god, dygtig, velgennemført tale, hr. Poul Schlüter holdt for sit partis synspunkt. Jeg håber, både han

og partiet må få megen glæde af det, der her er fremført, og som jeg syntes udmærket tjente det formål, jeg kritiserede, nemlig det partitaktiske. Det, jeg netop kritiserede i den henseende, var, at man, når man nu virkelig ville prøve at få en saglig drøftelse, så ikke i stedet for lod alle de partier, som har en fælles interesse i det, være med til at bede om en sådan forespørgselsdebat. Det er jo almindeligt herinde i tinget, at når det er spørgsmål, som vi er fælles om gerne at ville løse, stiller vi sådanne forespørgsler i fællesskab. Men jeg har også fulgt sommerens debatter og drøftelser i aviser og blade landet over og set, at der en overgang var optræk til storm i forbindelse med dette, og at der skulle slås meget på stortromme om særlige konservative evner, og hvad der ellers kunne siges om disse spørgsmål; men jeg forstår, at vi nu er helt enige igen, og som jeg sagde, regner jeg også med, at når vi kommer op i finansudvalget, hvor vi jo skal lave det væsentlige arbejde, får vi nok lov til at levere noget af trækraften til vognen — det håber jeg da. Det, jeg ville kritisere, var som sagt, at vi ikke kunne være fælles om det; det havde da været meget klogere. Men som sagt — jeg plejer ellers aldrig at give karakterer — jeg synes, det var en udmærket tale, hr. Poul Schlüter holdt.

Hr. Hilmar Baunsgaard mente, at jeg som formand for investeringsudvalget skulle drage omsorg for, at vi nu fik gang i arbejdet med prioriteringen i investeringsudvalget, selv om der var et enkelt parti, der ikke ville tage et medansvar. Men hr. Hilmar Baunsgaard vil sikkert give mig ret i, at jeg har gjort meget for at få gang i det. Vanskeligheden ligger i, at folketinget har vedtaget et kriterium for, hvordan arbejdet skal foregå, et kriterium for arbejdet i investeringsudvalget i det hele taget; det kriterium er fastlagt ikke af regeringen, men — hvis ikke jeg husker galt — først og fremmest af partiet venstre. Jeg kan ikke engang huske, om det var i samarbejde med de radikale. Hvis vi virkelig skal få noget fornuftigt ud af det, hvad jeg ved at hr. Hilmar Baunsgaard og jeg er enige om — sammen med venstre; for de radikale, venstre, socialdemokraterne og SF er helt enige i denne henseende — ville det måske

[Lysholt Hansen.]

sådan set være fornuftigt at ændre kriteriet; så tror jeg, vi kunne komme ind på den rigtige arbejdsfacon.

Hr. Ib Thyregod mente, at debatten skulle slutte med en eller anden beslutning; men jeg vil gerne have lov at sige, at jeg ville have vanskeligt ved i dag på mit partis vegne at tage stilling til det forslag, hr. Ib Thyregod nævnte, nemlig at folketinget nu skulle nedsætte et udvalg til for folketingsåret 1967-68 af økonomiministeren at modtage oplysninger om det af administrationsrådet planlagte arbejde for en rationalisering af statens administration og om, hvilke foranstaltninger der i øvrigt tænkes gennemført med dette formål. Jeg er meget positiv over for tanken; jeg tror, det kunne være sundt og rigtigt, men på den anden side vil jeg gerne bede om, at vi i hvert fald kunne få lejlighed til at drøfte det med vore partier, for vi skal jo passe på, at vi nu ikke laver noget, der forflygtiger ansvaret. Der er mange herinde, der har et ansvar, i regeringen og i administrationen, og vi må i hvert fald ikke herinde forflygtige det ansvar, som i øjeblikket ligger både i finansudvalget, hos statsrevisorerne, i lønningsudvalget og mange andre steder. Selv om jeg altså er meget, meget positiv over for hr. Ib Thyregods forslag, særlig da det er tidsbegrænset, ville jeg gerne, om vi kunne udskyde afgørelsen af dette spørgsmål om et udvalgs nedsættelse, indtil vi har haft mulighed for at drøfte det i vore partier. Jeg vil nemlig gerne have lejlighed til at fremføre den tanke, at det var værd at drage ind i overvejelserne, om vor, folketingets, forpligtelse over for eksisterende love, der ikke kommer til revision her, også kunne gå med ind i et sådant udvalgsarbejde.

Ib Thyregod: Det skal kun være nogle få bemærkninger her til afslutning.

Jeg vil gerne takke økonomiministeren for de svar, han gav på de spørgsmål, jeg rejste. Jeg vil gerne i den forbindelse fremhæve et punkt, som jeg tillægger stor betydning, og det er spørgsmålet om at få administrationsrådet med i folketingets arbejde på et så tidligt tidspunkt som muligt, som jeg allerede fremhævede i mit første indlæg.

Jeg forstod ministeren sådan, at han var indforstået med — eller dog i hvert fald ville overveje og måske drøfte med administrationsrådet — at administrationsrådets forslag, når de var tiltrådt af rådet, kunne offentliggøres med det samme, at man altså ikke skulle afvente årsberetningen, men at de på denne måde kunne komme med i folketingets arbejde med konkrete lovforslag. Kan vi nå så vidt, mener jeg, vi allerede er nået et skridt hen ad vejen med henblik på det, som for os må være noget ret afgørende, nemlig at få folketinget med ind i dette arbejde, således at der ikke gennemføres lovforslag, der får væsentlige administrative konsekvenser, som man ikke har været bekendt med.

Det er rigtigt, som hr. Lysholt Hansen sagde, at der ikke alene er et problem med hensyn til de lovforslag, der fremsættes her i folketinget; der er også et problem med hensyn til de love, der er blevet vedtaget, og som ikke kommer til revision i denne eller andre folketingssamlinger, og det er nødvendigt, hvis man skal gennemføre en rationalisering, også at gennemgå disse love. Derfor mener jeg, at også disse ting må tages med ind i betragtningerne i det udvalgsarbejde, som jeg håber vi kan blive enige om vedrørende dette spørgsmål.

Hr. Lysholt Hansen har nævnt de tanker, jeg havde gjort mig vedrørende et sådant udvalgsarbejde, og efter den henstilling, jeg har fået, skal jeg naturligvis ikke stille noget forslag her i dag. Jeg håber, partierne i fællesskab i morgen kan stille forslag om nedsættelse af et sådant udvalg.

Må jeg til sidst sige, at jeg nævnte et enkelt spørgsmål over for ministeren, som jeg ikke fik svar på, vedrørende ansættelsesnævn i tilsvarende omfang, som man har det i en række andre lande. Men jeg har ikke noget imod, at dette spørgsmål besvares under udvalgsbehandlingen.

Ømann: Må jeg først sige, at hr. Ib Thyregods forslag vil vi gerne kigge på; det kan også godt være, at vi kan gøre det lidt bedre. Jeg synes, der mangler noget eksekutivt i det; det er vel ikke bare sådan, at et udvalg skal nedsættes og have disse dokumenter tilstillet og kigge på dem; og så skal der ikke ske mere? Det medfører,

[Ømann.]

at man får en vis viden inden for folketingets mure, men det er vel ikke det, der alene er formålet?

Må jeg i øvrigt føje et par bemærkninger til det, hr. Poul Schlüter sagde med hensyn til sammensætningen af administrationsrådet. Jeg kan ikke forstå, hvor den forestilling kommer fra, at folk kan komme med disse højt besungne friske øjne udefra — det er hele tiden blevet betonet, at det skal være udefra — og så lave mirakler. Det er en lille smule naivt at tro. Et ministerium er noget ganske andet end en erhvervsvirksomhed. Det, hr. Poul Schlüter måske tænker på, er kontorrationalisering i snæver forstand; men det er jo ikke så meget dér, vi trænger til vejledning, for det tror jeg staten selv kan klare efterhånden. Det er de nye EDB-problemer, kommunikationsproblemerne, samordningsproblemerne og dokumentationsproblemerne, der er det væsentlige i de opgaver, vi nu står over for. Jeg ved ikke, hvorfor man tror, at folk, der kommer udefra, absolut er bedre til at give råd om det, medmindre de netop er specialister på disse snævre felter.

Så vil jeg gerne sige, at hr. Poul Schlüter efterhånden har gjort mig nysgerrig. I sit andet indlæg sagde han kritisk: „Den samlede plan savner vi“, og det blev nu sidst forklaret yderligere ved ordene: „Vi savner en rationel tilrettelæggelse af hovedprincipperne.“ Jeg udtrykte den formening, at det er umuligt i dag at opstille en færdig model for, hvordan administrationen skal se ud om så og så mange år; men når nu hr. Poul Schlüter gentagne gange fordrer en sådan plan, ja, så må der også i denne fordring ligge, at han selv har gjort sig visse tanker om den, og jeg vil da gerne spørge hr. Poul Schlüter: er han uenig med mig med hensyn til umuligheden af at opstille en sådan model? Tror han, det kan lade sig gøre i dag, før vigtige politiske beslutninger, f. eks. vedrørende den regionale inddeling og tjenestemandsoordningen, er truffet? Tror han så, man kan løse spørgsmålene og fastlægge dekoncentration, lokal forvaltning, byrdeomlægning, strukturændring — alle disse ting, som jo kun er slagord, så længe vi ikke anvender dem konkret? Jeg vil meget gerne have et svar på, om der foreligger en sådan ideal model

hos hr. Poul Schlüter, siden han fordrer den så kraftigt.

Økonomiministeren (Ivar Nørgaard): Det er en misforståelse, når hr. Poul Schlüter mener, at jeg skulle vægre mig ved at trække dygtige rationaliseringsfolk ind i administrationsrådets arbejde. I øjeblikket anvender administrationsrådet 8 private rationaliseringsfirmaer, og det er klart, at alt, hvad der overhovedet kan skræbes sammen af ekspertise i det private erhverv, bruger vi i det omfang; det overhovedet er muligt for dem at løse opgaverne; i det omfang, de kan gøre det bedre, tager vi dem selvfølgelig, og i det omfang, der er nogle, der på forhånd har ekspertisen på områder, hvor administrationen ikke har det, bruger man dem.

Men netop det store spørgsmål, som hr. Poul Schlüter taler om, spørgsmålet om det departementale system i forhold til institutionssystemet, findes der jo ikke nogen private rationaliseringsfirmaer der overhovedet kan tage stilling til og komme med færdige løsninger på. Det er et særdeles vanskeligt område for folk udefra. De to direktører, der har siddet i administrationsrådets ledelse i det sidste par år, har begge over for mig erklæret, at der gik lang tid for dem blot med at sætte sig ind i de specielle forhold, der gjaldt i den offentlige administration — og de kommer endda fra områder, der er beslægtet med offentlig administration; den ene kommer fra bankvirksomhed, og den anden har været i distributionsvirksomhed og er nu i Mejeriselskabet Danmark. Der er altså ikke tale om, at vi vægrer os ved at tage andre ind. Der er kun tale om, at vi fastholder det princip, at de øverste administrative ledere i de enkelte styrelser i hvert fald skal være i administrationsrådet, for det er dem, der skal sikre, at der kommer skub i det, og at der sker noget inden for deres egne områder.

Jeg vil gerne til hr. Ib Thyregod sige, at spørgsmålet om ansættelseshævn vil jeg meget gerne drøfte senere; sagen er jo den, at tjenestemandskommissionen arbejder med forskellige ideer. Jeg har hørt, at den arbejder med spørgsmålet om bedømmelsesudvalg for forfremmelser og den slags, og mon ikke vi lige skal bede om at

[Økonomiministeren.]

få det materiale til den store tjenestemandskommission først og så til os bagefter? Så kan vi, når vi ser, hvad den har fået frem — men inden den afslutter sit arbejde — drøfte, om vi skal have noget sådant med. Det er jeg meget parat til; jeg har ikke på forhånd noget imod at oprette et ansættelsesnævn, men jeg vil gerne gå ind på tanken med en positiv viden om det. Jeg har som sagt ikke hørt det drøftet og ved ikke, hvilke argumenter der kan være imod det; men umiddelbart synes jeg, det lyder meget tiltalende, også hvis vi derigennem f. eks. kunne sikre mere industrielt demokrati ved, at medarbejderne gennem deres organisationer kunne udpege folk, der skulle være med til at bedømme ansættelser og forfremmelser.

Ordføreren for forespørgerne (*Poul Schlüter*): Jeg vil gerne svare hr. Ømann på det spørgsmål, han rettede til mig. Han siger: ja men er der andre, der har udtænkt en idealplan for en fremtidig forvaltningsstruktur? Fra mit partis side har vi underkastet disse spørgsmål en dybtgående behandling og har formet en skitse. Vi har kaldt den „skitse til en administrativ reform“, og den går dybt ind i selve strukturproblemet, men løser naturligvis ikke detailspørgsmålene; de kan ikke løses nu. Men vi ved jo, at vi står over for en omfattende ændring af den kommunale struktur med sammenlægninger af sognekommuner til større enheder, og det må også være sandsynligt, at vi inden længe får taget fat på i hvert fald en vis sammenlægning af for små amtsområder. Og så er det altså, jeg spørger regeringen: har man taget fat på allerede nu systematisk at undersøge, hvilke chancer dette giver for en decentralisering? Det har jeg i og for sig ikke rigtig fået bekræftet, og det er jeg ked af, for her taler vi om strukturen, om noget, der virkelig batter, noget, der ikke blot er et dagligt småtingsemne inden for kontorrationaliseringen.

Ministeren gør opmærksom på, at man selvfølgelig i administrationsrådets arbejde betjener sig af eksperter, der hentes udefra. Det er jeg godt klar over, og det er selvfølgelig rigtigt, at man gør det, og det skal man sikkert gøre i stigende omfang. Men

jeg tror ikke, ministeren har ret i denne skepsis med hensyn til, at folk, som hentes udefra, skal bruge for lang tid eller i alt fald meget lang tid til at sætte sig ind i problemerne. Det er i og for sig ekspertens vante problem, når han møder i en ny virksomhed af en eller anden art, hvis problemer er ukendte for ham; så sætter han sig ind i dem, men så udnytter han samtidig den brede, generelle, tværgående viden, han har erfaret fra mange tidligere opgavers løsning. Det, jeg gerne ville have, var blot, at eksperterne, de uafhængige eksperter, kom ind i selve ledelsen og tilrettelæggelsen af administrationsrationaliseringen. Det tror jeg ville være et stort fremskridt; men jeg må altså tage til efterretning, at ministeren ikke er enig i denne tanke.

Økonomiministeren (*Ivar Nørgaard*): Jeg kan stadig ikke se, at der er nogen forskel i opfattelsen af de planer for en fremtidig administration, som hr. Poul Schlüter her i dag har gjort rede for, og dem, vi i øjeblikket arbejder med. Der er uenighed mellem hr. Poul Schlüter og mig om, hvorvidt man kan og bør have flere private folk i administrationsrådets ledelse; men i spørgsmålet om decentralisering kontra centralisering kan jeg ikke se der er nogen uenighed mellem hr. Poul Schlüter og mig, for også vi er af den opfattelse, at i det omfang, det er praktisk og økonomisk, bør man lægge såvel planlægning som administration ud i de lokale enheder. Det forudsætter dog, som hr. Niels Westerby så klart har gjort opmærksom på, at man har større lokale enheder, og det forudsætter i hvert fald, at man er kommet så langt, at man ved, hvilke lokale enheder man har. Det ved vi ikke endnu; det arbejdes der på med kommunalreformen, og den kommission, der arbejder med at finde ud af, hvor mange enheder man skal have, har ikke afsluttet sit arbejde endnu. Når det er sket, kan vi også afgøre, om der befolkningsmæssigt og økonomisk er bæredygtige enheder, der kan overtage planlægning og administration. I det omfang der er det, bør man så vidt muligt lægge såvel planlægning som administration ud i de lokale enheder.

Hermed sluttede forespørgslen.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om regler for organisationers og foreningers bidrag til politisk virksomhed [af Henry Christensen m. fl.].

Valgt blev: *Anker Jørgensen, Thomas Have, Per Hækkerup, Niels Matthiasen, Helge Nielsen, Peter Nielsen, Kjeld Olesen, Henry Christensen, Enggaard, Jens Frandsen, Søren Jensen, Thestrup, Asger Jensen, Ninn-Hansen, Krog Hansen, Poul Dam og Erik Hansen.*

Tredje næstformand (*Morten Lange*): Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlem af folketinget Poul Møller har meddelt mig, at han ønsker til justitsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren — efter de sidst indtrufne begivenheder — på ny overveje generelt at forbyde offentlige demonstrationer ved udenlandske ambassader?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets spørgetid efter spørgetiden i morgen.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, onsdag den 25. oktober, kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Spørgsmål til ministrene.*

2) *Spørgsmål om fremme af forespørgsel til statsministeren af Haunstrup Clemmensen m. fl.*

3) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om påligningen af indkomst- og formueskat til staten.

4) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om nedslag i skatteansættelsen for renteindtægter m. v.

5) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om investeringsfonds.

6) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om sømandsskat.

7) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om særlig indkomstskat m. v.

8) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om indkomstbeskatning af aktieselskaber m. v.

9) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov vedrørende personlig skat til kommunen.

10) *Valg af 4 medlemmer til Københavns havnebestyrelse for tiden 1. januar 1968-31 december 1973.*

Mødet hævet kl. 17⁵.

14. møde.

Onsdag den 25. oktober kl. 13.

Tredje næstformand (Morten Lange): I skrivelse af dags dato meddeler finansministeren, at han ønsker mundtligt at fremsætte:

Forslag til lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten for skatteåret 1968-69.

I skrivelse af dags dato meddeler socialministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om folkepension. (Om folkepensionsbidrag).

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Socialministeren (Bundvad): Herved tillader jeg mig for det høje ting at fremsætte forslag til lov om ændring af lov om folkepension. (Om folkepensionsbidrag).

Forslaget er en følge af det af finansministeren fremsatte forslag til lov om ændring af lov om påligningen af indkomst- og formueskat til staten, hvorefter skattefradragreglen afskaffes fra og med skatteåret 1968-69.

Endvidere må forslaget ses i sammenhæng med det af finansministeren anmeldte forslag til lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten for skatteåret 1968-69.

Ved det foreliggende forslag — hvorefter bundgrænserne for betaling af bidraget er ændret under hensyn til skattefradragreglens ophævelse — opnås det, at folkepensionsbidraget i finansåret 1968-69 vil indbringe samme provenu — ca. 1.100 mill. kr. — som ville kunne forventes efter de hidtil gældende beregningsregler, der har indkomsten med fradrag af betalte skatter som udgangspunkt.

Som et led i den ændrede bidragsberegning foreslås det, at bestemmelsen i folkepensionsloven, hvorefter bidraget kan bringes til fradrag ved opgørelsen af den skattepligtige indkomst, ophæves.

Med disse bemærkninger skal jeg anbefale lovforslaget til det høje tings velvillige behandling.

Tredje næstformand (Morten Lange): Uden for dagsordenen giver jeg ordet til finansministeren, for at han kan fremsætte det for hans vedkommende i dag anmeldte lovforslag.

Finansministeren (Grünbaum): Jeg skal tillade mig for det høje ting at fremsætte forslag til lov om udskrivning af indkomst- og formueskatten til staten for skatteåret 1968-69.

Lovforslaget indeholder som sædvanlig regler om, hvorledes indkomst- og formueskatten til staten skal beregnes for det kommende skatteår, og hvor store børnetilskud der skal gives. Desuden indeholder lovforslaget ligesom sidste års udskrivningslov regler om persontilskud.

I år er forslaget til udskrivningslov ganske naturligt præget af skattereformens videre gennemførelse. Med basis i merværdiafgiftens nettoprovenu fik vi i fjor med udskrivningslov og ligningslov det første trin af indkomstskattens store reform, og nu kommer altså det andet trin med skattefradragreglens afskaffelse og en gennemgribende ændring af statsindkomstskatteskalaerne.

Det tredje trin er kildeskattens ikrafttræden fra 1. januar 1969, og dette sidste medfører, at reglerne i det lovforslag, jeg her fremsætter, kun anvendes for det første halvår af skatteåret 1968-69. Af praktiske grunde er skalaerne for indkomst- og formueskat dog udformet således, at de angiver skatten for hele skatteåret. Det forudsætter, at der i det kommende lovforslag om kildeskattens ikrafttræden optages en bestemmelse om, at skatten for andet halvår af skatteåret 1968-69 ikke opkræves.

Når kildeskatten træder i kraft, skal endvidere formen for de nuværende børnetilskud og persontilskud ændres. Derfor indeholder lovforslaget kun regler om, hvilke tilskud der skal udbetales for første halvår af skatteåret 1968-69. Tilskudsbeløbene foreslås i overensstemmelse hermed fastsat til halvdelen af de beløb, der ydes for hele skatteåret 1968-69.

Ifølge lovforslaget om ændring af ligningsloven skal fradraget for betalte personlige skatter bortfalde fra og med skatteåret